

NÁRODNÁ AGENTÚRA PRE ROZVOJ MALÉHO A STREDNÉHO PODNIKANIA

Pripravenosť malých a stredných podnikov na vstup Slovenska do Európskej únie

N Á R O D N Á
A G E N T Ú R A
P R E R O Z V O J
M A L É H O A
S T R E D N É H O
P O D N I K A N I A

Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania

**Pripravenosť malých a stredných
podnikov na vstup Slovenska do
Európskej únie**

Bratislava 2000

ÚVOD

Rozvoj malého a stredného podnikania predstavuje jednu z priorít ekonomického rozvoja hospodárstva Slovenskej republiky. V súčasnom období, ktoré je charakterizované vysokou nezamestnanosťou možno usudzovať, že vízia prosperujúceho malého a stredného podnikania je súčasťou možností jej riešenia. Dôležitým faktorom rozvoja a prosperity malého a stredného podnikania na Slovensku je vytvorenie vhodného podnikateľského prostredia, čoho predpokladom je zjednodušenie a sprehľadnenie legislatívy, zníženie administratívneho a daňového zaťaženia, posilnenie podpornej infraštruktúry a zlepšenie prístupu ku kapitálu.

Očakávaný vstup Slovenska do Európskej únie zvýši nároky na existenciu a pôsobenie malých a stredných podnikov, preto vláda SR prostredníctvom Národnej agentúry pre rozvoj malého a stredného podnikania so sieťou regionálnych poradenských a informačných centier a podnikateľských inovačných centier vypracovala rad opatrení, ktoré by pomohli v procese očakávaného integračného kroku minimalizovať problémy s tým vzniknuté. Ich odstránenie bolo východiskom pre stanovenie cieľov Národného programu pre implementáciu *acquis communautaire*. Jeho základné priority, z ktorých sa vychádzalo boli:

- upevnenie postavenia malých a stredných podnikov a stimulácia ich rastu
- zvýšenie konkurencieschopnosti malých a stredných podnikov
- urýchlenie internacionalizácie a prienik na nové trhy

Uvedené priority majú strednodobý charakter a sú v rámci každoročnej Správy o stave a rozvoji malého stredného podnikania a jeho podpore v Slovenskej republike spracúvané do konkrétnych štátnych programov. Cieľom je vytvárať podmienky na prenikanie slovenských malých a stredných podnikateľov na nové trhy v zahraničí a stimulovať ich konkurenčné schopnosti, čo by malo byť v konečnom dôsledku významným prínosom pre celé národné hospodárstvo.

Prijatie účinných opatrení na zlepšenie podnikateľského prostredia je potrebné založiť na dôkladnom poznaní existujúceho stavu v oblasti malého a stredného podnikania na Slovensku. Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania, ako národné centrum pre koordináciu všetkých druhov podpory pre malé a stredné podniky, monitorovanie podnikateľského prostredia a vývoja malých a stredných podnikov potrebuje spoľahlivú informačnú základňu na predkladanie návrhov na zlepšenie podnikateľského prostredia, tvorbu prognóz a vyhodnocovanie prijatých opatrení pre vládu a taktiež pre poskytovanie relevantných údajov z oblasti malého a stredného podnikania pre medzinárodné inštitúcie (EÚ, OECD a pod.). Z tohoto dôvodu spolupracuje so Štatistickým úradom SR, Ústavom pre výskum verejnej mienky pri ŠÚ SR a INFOSTATom pri realizácii výskumu súvisiaceho s činnosťou a rozvojom malých a stredných podnikov na Slovensku. Najdôležitejšie výsledky týchto šetrení, a analýz, ktoré boli realizované v rámci štátneho programu „Monitorovanie a výskum v oblasti malého a stredného podnikania“, sú uvedené v predkladanej publikácii.

POSTOJ MALÝCH A STREDNÝCH PODNIKOV K VSTUPU SLOVENSKA DO EÚ

Hlavným **cieľom** tejto časti výskumu bolo:

- zmapovať postoje predstaviteľov malých a stredných podnikov k prínosom a možným rizikám integrácie SR do EÚ plynúce pre túto oblasť hospodárstva
- preskúmať úroveň malých a stredných podnikov z hľadiska vytipovaných kritérií (technologická úroveň produkcie, spoľahlivosť ako obchodného partnera, dostupnosť kvalifikovanej pracovnej sily, platobná schopnosť, solventnosť) v sebareflexii ich predstaviteľov
- zistiť, v čom by mal štát a ďalšie inštitúcie pomôcť pri prekonávaní počiatočnej bariéry plného začlenenia sa našich malých a stredných podnikov do prostredia jednotného trhu EÚ

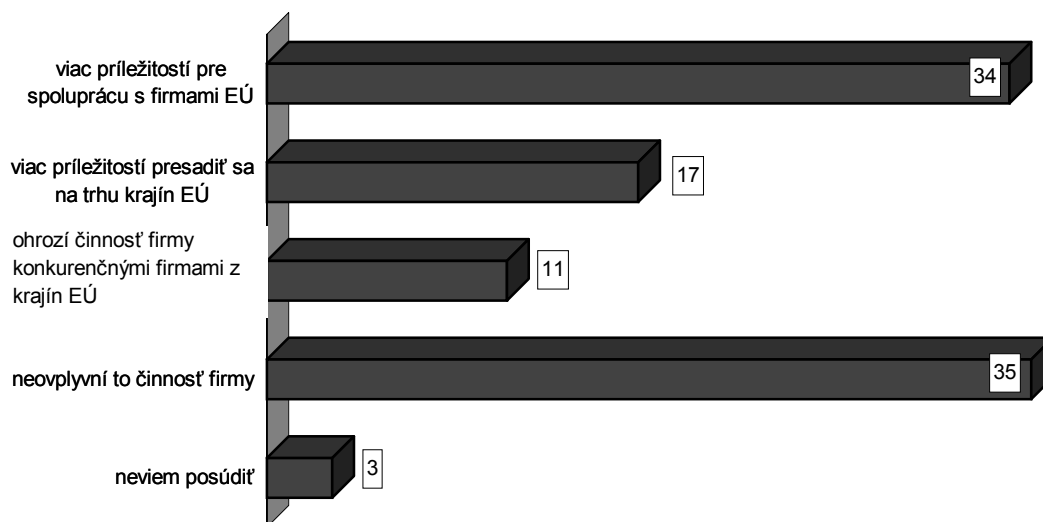
Prieskum realizoval Ústav pre výskum verejnej mienky (ÚVVM) v spolupráci s Inštitútom informatiky a štatistiky (Infostatom) v dňoch 7. - 16. novembra 2000 na území celého Slovenska, objektom prieskumu boli malé a stredné podniky.

I. NÁZORY PREDSTAVITEĽOV SKÚMANÝCH MALÝCH A STREDNÝCH PODNIKOV NA VÝZNAM INTEGRÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY DO EURÓPSKEJ ÚNIE Z HĽADISKA ICH FIRMY

S očakávaným začlenením Slovenska do Európskej únie sa zvyšujú nároky aj na činnosť malých a stredných podnikov, ktoré predstavujú najdynamickejšiu súčasť ekonomiky. Úspešné prekonávanie prípadných bariér plného začlenenia sa našich podnikov do prostredia jednotného trhu EÚ vyžaduje dobrú informovanosť o predstavách a postojoch malých a stredných podnikateľov v súvislosti s nadchádzajúcim procesom integrácie. Vo vstupnej otázke prieskumu mali oslovení reprezentanti skúmaných firiem vyjadriť svoje všeobecné predstavy o tom, ako sa prejaví očakávané začlenenie SR do EÚ konkrétne na činnosti ich podniku. Získané údaje prezentuje graf:

Graf č.1

Čo prinesie vstup SR do EÚ pre malé a stredné firmy
(údaje v %)

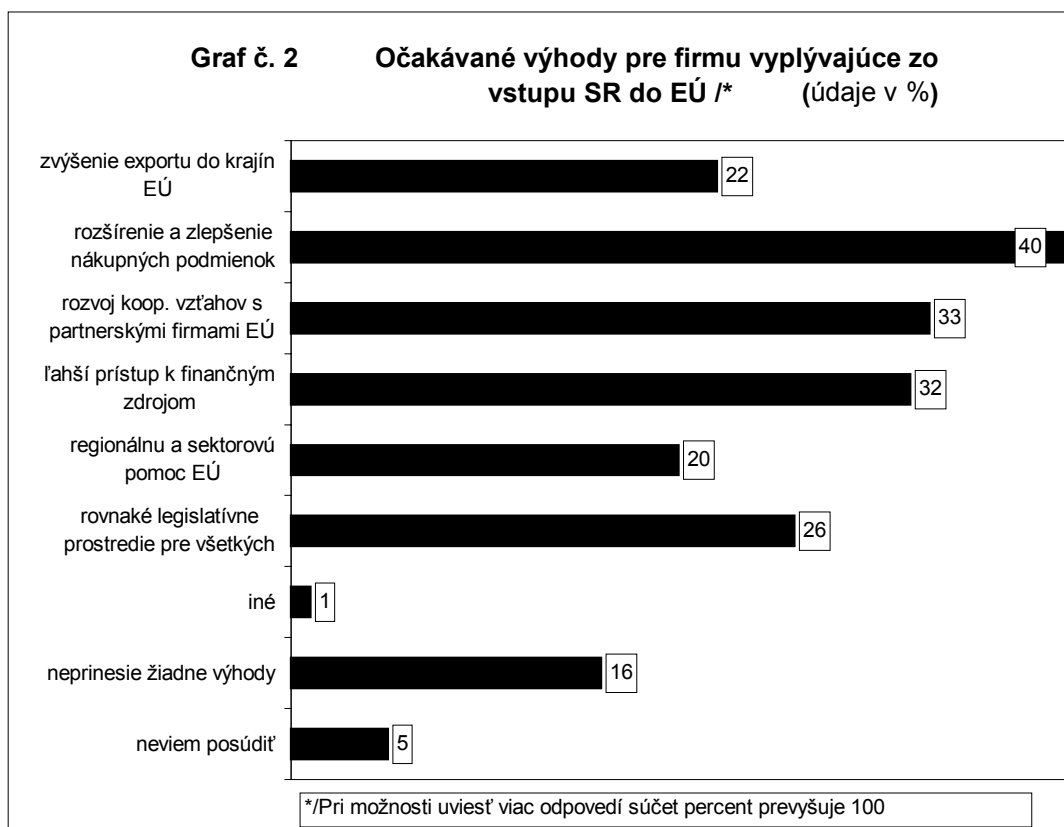
Dominantný názor - „neovplyvní to činnosť firmy“- sa častejšie objavoval medzi respondentami z mikrofiriem s počtom zamestnancov od 1 do 10 (40%), so zvyšujúcim sa počtom zamestnancov sa vyskytoval sporadickejšie (podniky s počtom zamestnancov od 11 do 50 30%, podniky s 51 až 250 zamestnancami - 16%). Bol príznačný aj pre firmy s činnosťou v oblasti hoteliérstva, reštaurácií a pohostinských zariadení (50%) a v iných oblastiach (48%) a pre podniky sídliaace v Trnavskom (52%) a Trenčianskom (41%) kraji. V najmenšej miere ho prieskum zaznamenal medzi firmami pôsobiacimi v priemyselnej výrobe (18%) a v oblasti dopravy, pôšt, telekomunikácií (18%).

Viac príležitostí pre spoluprácu s firmami Európskej únie prinesie očakávané začlenenie do EÚ v predstavách oslovených zo stredných firiem (s počtom zamestnancov od 51 do 250) 49%, keď s klesajúcim počtom zamestnancov sa podiel týchto odpovedí znižuje na 30% (u mikrofiriem). V tomto zmysle sa vyjadrovali aj respondenti z podnikov v oblasti priemyselnej výroby (43%), dopravy, pôšt a komunikácií (46%). Významne menej sa k tejto predstave hlásili oslovení z podnikov zameraných na hotelové, reštauračné a pohostinské služby (13%) a na poľnohospodársku a potravinársku výrobu (24%).

Viac príležitostí presadiť sa na trhu krajín Európskej únie po začlenení sa predpokladajú predovšetkým stredné podniky (22%), firmy pôsobiace v oblasti priemyselnej výroby (22%) a podniky zamerané na hotelové, reštauračné a pohostinské služby (29%). Toto očakávanie je najfrekvencovanejšie aj v Košickom kraji (23%). Najsporadickejšie ho vyjadrovali podnikatelia v Žilinskom kraji (12%).

Ohrozenia činnosti firmy zo strany konkurenčných firiem krajín Európskej únie sa po integrácii SR do EÚ najviac obávajú podniky pôsobiace v oblasti dopravy, pôšt a telekomunikácií (18%), v Bratislavskom (18%) a Žilinskom (16%) kraji. Relatívne menej obáv v tomto smere majú podniky sídlia v Košickom (4%) a Banskobystrickom (5%) kraji.

Reprezentanti skúmaných podnikov mali v prieskume možnosť vysloviť aj konkrétne pozitíva a negatíva, ktoré v ich predstavách prinesie očakávané začlenenie Slovenska do spoločenstva krajín Európskej únie. Vyjadrenia oslovených o výhodách prináša nasledujúci graf.

Rozšírenie a zlepšenie nákupných podmienok bola najčastejšie očakávaná výhoda, ktorú od integrácie SR do EÚ z ponúknutých variantov volili predstavitelia skúmaných firiem. Boli to predovšetkým oslovení zástupcovia malých podnikov (s 11 až 50 zamestnancami), z podnikov zameraných na obchodnú činnosť (51%) a z firiem sídlia v Žilinskom (50%), Banskobystrickom (46%) a Nitrianskom (45%) kraji.

Tretina odpovedí sa vzťahovala na **rozvoj kooperačných vzťahov s partnerskými firmami EÚ** a uvádzali ju najčastejšie predstavitelia stredných podnikov (53%), oslovení z firiem zameraných na priemyselnú výrobu (43%) a stavebníctvo (43%). V rovine krajového sídla podniku najmä v Bratislavskom (42%) a Košickom kraji (39%). Najmenej tento variant odpovedí uvádzali ako výhodu oslovení z mikropodnikov (29%), z firiem zameraných na poľnohospodársku a potravinársku výrobu (20%) a z firiem sídlia v Žilinskom (25%) kraji.

Takmer na rovnakej úrovni ako predchádzajúca výhoda sa v odpovediach respondentov vyskytovala aj predstava **ľahšieho prístupu k finančným zdrojom** pre ich podnik (32%) po vstupe SR do EÚ, pričom opäť si ju vybrali reprezentanti stredne veľkých podnikov (38%), stavebných firiem (38%) a predovšetkým firiem, ktorých sídlo je v Banskobystrickom (43%) a Košickom (45%) kraji. Za výhodu ju najmenej považovali respondenti z firiem zameraných na poľnohospodársku a potravinársku výrobu (17%), dopravu, pošty a komunikácie (23%) a podnikov, ktoré majú svoje prevádzky v Trnavskom (17%) a Nitrianskom kraji (20%).

Štvrtina oslovených považuje za výhodu pre svoju firmu, po očakávanom začlenení SR do EÚ **rovnaké legislatívne prostredie pre všetkých partnerov** (26%). Aj pri tomto variante ponúknutých odpovedí prieskum zaznamenal predovšetkým respondentov stredných firiem (33%), z podnikov zameraných na hotelové, reštauračné a pohostinské služby (33%), peňažníctvo (33%) a so sídlom v Bratislavskom (38%) a Košickom kraji (33%). Najmenej ju v tejto súvislosti považovali za výhodu pre svoj podnik respondenti z podnikov v Trnavskom (14%), Trenčianskom (19%) a Banskobystrickom (15%) kraji.

Zvýšenie exportu do krajín Európskej únie (22%) očakávajú hlavne stredné podniky (28%), firmy zamerané na priemyselnú výrobu (41%), dopravu, pošty a telekomunikácie (46%) a firmy so sídlom v Banskobystrickom (32%) kraji.

Regionálnu a sektorovú pomoc EÚ po vstupe SR do tohoto spoločenstva krajín považujú za výhodu pre svoj podnik je očakávaná vo firmách s poľnohospodárskou a potravinárskou výrobou (32%) a so sídlom v Košickom (29%), Banskobystrickom (27%) a najmä Nitrianskom (30%) kraji. Podstatne menej ju považujú za výhodu firmy v Trnavskom (10%) a Trenčianskom (11%) kraji.

Názor „**vstup SR do EÚ pre firmu neprinesie žiadne výhody**“ uvádzali najčastejšie reprezentanti firiem z Trnavského (29%) a Trenčianskeho (25%) kraja a tiež z podnikov zameraných na rôzne „iné činnosti“ (22%). Naopak najmenej ho prieskum zaznamenal medzi respondentami zo stredných podnikov (6%), z firiem zameraných na hotelové, reštauračné a pohostinské služby (8%), v Bratislavskom (10%) a Banskobystrickom (8%).

Prieskum zisťoval aj frekvenciu názorov vyjadrujúcich obavy, riziká, **nevýhody vstupu SR do EÚ**, ktoré existujú v prostredí malého a stredného podnikania na Slovensku. Ich distribúciu prináša tabuľka.

Nevýhody, ťažkosti, ktoré pre skúmané firmy prinesie vstup SR do EÚ v mienke ich predstaviteľov /*	(údaje v %)
nárast konkurencie na domácom trhu	47
zvýšené požiadavky na kvalitu produkcie	34
odlev kvalifikovaných pracovných síl	30
prístup na trh krajín Európskej únie	12
iné ťažkosti	2
neprinesie žiadne nevýhody, ťažkosti	24
neviem posúdiť	5

**/ Pri možnosti uviesť viac odpovedí súčet percent prevyšuje 100.*

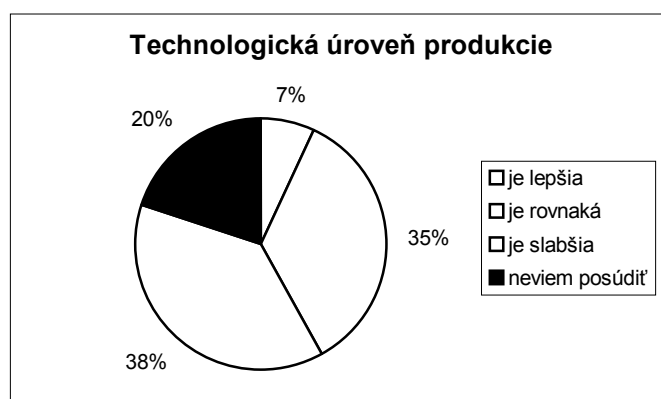
Možno konštatovať, že prvé tri predpokladané nevýhody, ťažkosti sa najfrekvencovanejšie objavovali v odpovediach predstaviteľov stredných podnikov (s 51 až 250 zamestnancami). Obavy z pozície firmy po očakávanom začlenení SR do EÚ v stredných podnikoch potvrdzuje aj relatívne najnižší počet vyjadrení „vstup SR do EÚ neprinesie žiadne nevýhody, ťažkosti“ práve od ich zástupcov. Platí, že čím väčšia firma, tým väčšie obavy z rizík, ktoré môže so sebou pre ne niesť integrácia.

S výnimkou podnikov s hotelovými, reštauračnými a pohostinskými službami jestvuje vo všetkých skúmaných podnikoch obava predovšetkým **z nárastu konkurencie na domácom trhu** (frekvencia tejto odpovede osciluje okolo 50%) a najsilnejšia je u podnikov zameraných na dopravu, pošty telekomunikácie. **Zo zvýšenia požiadaviek na kvalitu produkcie** majú po očakávanom začlenení SR do EÚ najviac obavy firmy s priemyselnou a tiež poľnohospodársko-potravinárskou výrobou. Riziká spojené s odlevom kvalifikovaných pracovných síl po integrácii do EÚ predpokladajú najmä firmy zamerané na hotelové, reštauračné a pohostinské služby a tiež stavebné firmy. Najvyššie zastúpenie obavy z toho, že prístup na trh krajín EÚ sa neuláhčí vyjadrovali predstavitelia firiem s poľnohospodársko-potravinárskou výrobou. Relatívne najmenej sa obávajú následkov integrácie do EÚ podniky zamerané na peňažníctvo a podniky zaradené do iných činností.

II. HODNOTENIE POSTAVENIA PODNIKU VOČI PODOBNÝM PODNIKOM V KRAJINÁCH EURÓPSKEJ ÚNIE

K cieľom prieskumu patrilo aj poznať **úroveň sebareflexie malých a stredných podnikateľov z hľadiska vybraných kritérií pri porovnávaní s adekvátnou podnikateľskou sférou v členských krajinách Európskej únie**. Získané poznatky prinášajú nasledujúce grafy.

Graf č. 3

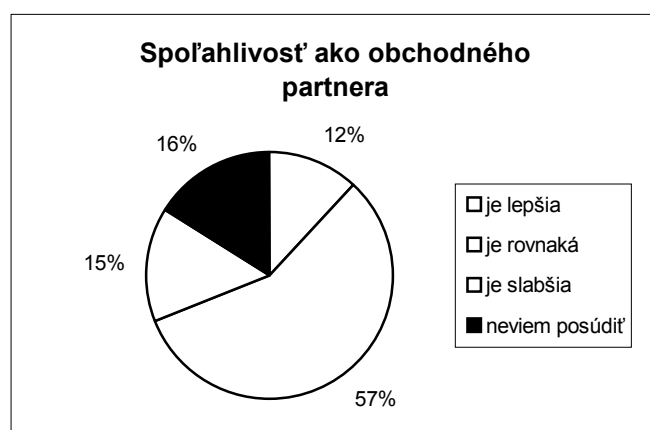

Za rovnakú alebo slabšiu považujú vlastnú technologickú úroveň produkcie v porovnaní s úrovňou podobných firiem v krajinách EÚ približne rovnaké počty našich malých a stredných podnikateľov. Ako **rovnakú** (35%) ju mierne častejšie ohodnotili respondenti z podnikov s priemyselnou výrobou (40%), firmy zamerané na peňažníctvo (44%) a podniky so sídlom v Trenčianskom (45%), Bratislavskom (41%) a Košickom (40%) kraji. Za **slabšiu** (38%) v porovnaní s firmami v EÚ ju označili predovšetkým

reprezentanti stredných podnikov(48%), z firiem zameraných na poľnohospodársku a potravinársku výrobu (44%), na hotelové, reštauračné a pohostinské služby (50%) a firmy sídlia v Banskobystrickom (46%) kraji. Oproti podobným firmám v krajinách EÚ hodnotili technologickú úroveň svojej produkcie ako **lepšiu** mierne častejšie, než ostatní malé podniky (11%), firmy zamerané na dopravu, spoje a telekomunikácie (18%) a firmy sídlia v Prešovskom kraji (13%).

Porovnávanie spoľahlivosti svojej firmy ako obchodného partnera s podobnými firmami v krajinách EÚ sa prejavilo v odpovediach oslovených v nasledujúcej podobe (pozri graf).

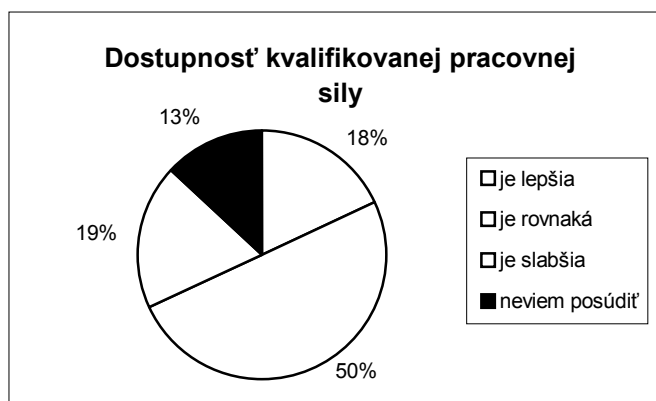
Graf č.4

Takmer tri pätiny oslovených si myslia, že ako obchodní partneri sú firmy, ktoré vo výskume zastupujú **rovnako spoľahlivé** ako firmy podobného zamerania v krajinách EÚ. Je to názor predovšetkým firiem zameraných na hotelové, reštauračné a pohostinské služby (67%), dopravu, pošty a telekomunikácie (77%), peňažníctvo (67%) a firmy so sídlom v Bratislavskom kraji (63%). Ostatné tri odpovede boli početne rozložené v približne rovnakých podieloch. Za **spoľahlivejších** obchodných partnerov ako podobné firmy v krajinách EÚ sa považujú častejšie podniky so zameraním na priemyselnú výrobu (19%) a peňažníctvo (22%). Spoľahlivosť svojej firmy ako obchodného partnera v porovnaní s podobnými firmami v krajinách EÚ hodnotili ako **slabšiu** častejšie respondenti zo stredných firiem (20%) a podnikov zameraných na poľnohospodársku a potravinársku výrobu (20%).

Aká je dostupnosť kvalifikovanej pracovnej sily pre malé a stredné podniky na Slovensku v komparácii s podobnými firmami v EÚ? Hodnotenie oslovených, ktorí ich vo výskume zastupovali, prezentuje z hľadiska tohoto kritéria ďalší graf.

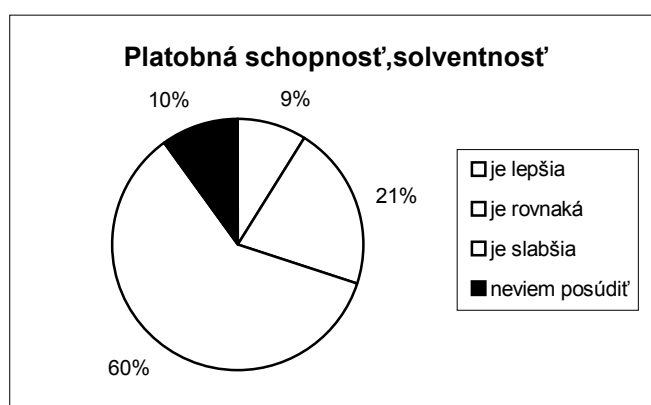
Graf č. 5

Polovica respondentov zo skúmaných malých a stredných podnikov na Slovensku uviedla, že v tomto kritériu zastávajú **rovnakú pozíciu** ako podobné firmy v krajinách EÚ. Vyjadrovali sa tak najmä oslovení z firiem so zameraním na dopravu, pošty a telekomunikácie (77%) a firmy so sídlom v Košickom kraji (62%). O **lepšej pozícii** v tejto súvislosti sa zmieňovali najmä respondenti z firiem zameraných na priemyselnú výrobu (25%), peňažníctvo (33%) a z firiem pôsobiacich v Bratislavskom (25%), Trenčianskom (23%) a Žilinskom (23%) kraji. V **horšej pozícii** oproti podobným podnikom v krajinách EÚ sa častejšie, než ostatní videli oslovení zo stredných firiem (23%), z podnikov zameraných na hotelové, reštauračné a pohostinské služby (29%) a z firiem sídlacích v Trnavskom (33%) a Banskobystrickom (27%) kraji.

Respondenti mali možnosť porovnať pozíciu svojej firmy v porovnaní s podobnou v krajinách EÚ aj z hľadiska kritéria platobnej schopnosti, solventnosti. Ich odpovede prezentuje graf.

Graf č. 6

V kontexte komparácie platobnej schopnosti svojej firmy s firmami v krajinách EÚ sú respondenti najkritickejší. Tri pätiny z nich sa vyjadrilo, že majú v tomto smere slabšiu pozíciu, jedna pätina ju považuje za rovnakú a necelá desatina uviedla, že je lepšia. Za **rovnako** solventných ako podobné firmy v EÚ sa považovali najmä skúmané stredné podniky (28%), firmy zamerané na hotelové, reštauračné a pohostinské služby (33%), peňažníctvo (33%), podniky sídlacie v Bratislavskom (33%) a Trenčianskom (29%) kraji. O **lepšej** solventnosti svojej firmy v tomto zmysle sa vyjadrovali mierne viac ako ostatní respondenti z firiem zameraných na dopravu, pošty a telekomunikácie (14%) a z firiem so

sídlom v Banskobystrickom (18%) kraji. Napokon **slabšiu** solventnosť svojej firmy v porovnaní s firmami v EÚ deklarovali častejšie než ostatní opäť respondenti z podnikov zameraných na dopravu, pošty a telekomunikácie (67%) a z firiem sídliacich v Nitrianskom (66%) a Žilinskom (68%) kraji.

III. PREDSTAVY A POTREBY MALÝCH A STREDNÝCH PODNIKATEĽOV SPOJENÉ S ĎALŠÍM PÔSOBNÍM ICH FIRIEM PO OČAKÁVANOM VSTUPE SLOVENSKA DO EURÓPSKEJ ÚNIE

Úspešný a čo najmenej problémový vstup malých a stredných podnikov do prostredia jednotného trhu krajín Európskej únie po integrácii Slovenska do tohoto spoločenstva patrí k cieľom celého radu podporných programov Národnej agentúry pre rozvoj malého a stredného podnikania. K ich naplneniu vedú aj detailné poznatky o plánoch malých a stredných podnikateľov a o ich potrebách. Prieskum preto zisťoval názory oslovených predstaviteľov malých a stredných podnikov týkajúce sa pôsobenia ich firiem v prípade integrácie SR do EÚ.

Prioritné plány firiem pri vstupe Slovenska do Európskej únie /*

	v %
hľadať obchodného partnera v krajinách EÚ	38
využiť sprostredkovateľské organizácie v krajinách EÚ	21
sprostredkovať partnerom z krajín EÚ prístup na náš trh	18
hľadať partnera doma pre prienik na trh v krajinách EÚ	17
vytvoriť pobočku(y) v krajinách EÚ	8
iné aktivity	1
ešte nie sú rozhodnutí	20
neuvažujú o takomto rozširovaní ich podnikateľskej činnosti	23

**/Pri možnosti uviesť viac odpovedí súčet percent prevyšuje 100.*

Dominantnú odpoveď - **hľadať obchodného partnera v krajinách EÚ** - volili najčastejšie respondenti zo stredných podnikov (52%) a z podnikov so sídlom v Košickom (50%), Prešovskom (43%) a Banskobystrickom (42%) kraji.

O využívanie sprostredkovateľských organizácií v krajinách EÚ - sa budú v prípade vstupu SR do EÚ usilovať predovšetkým malé podniky (25%), ale aj stredné podniky (28%) a firmy sídliaace najmä v Košickom kraji (30%).

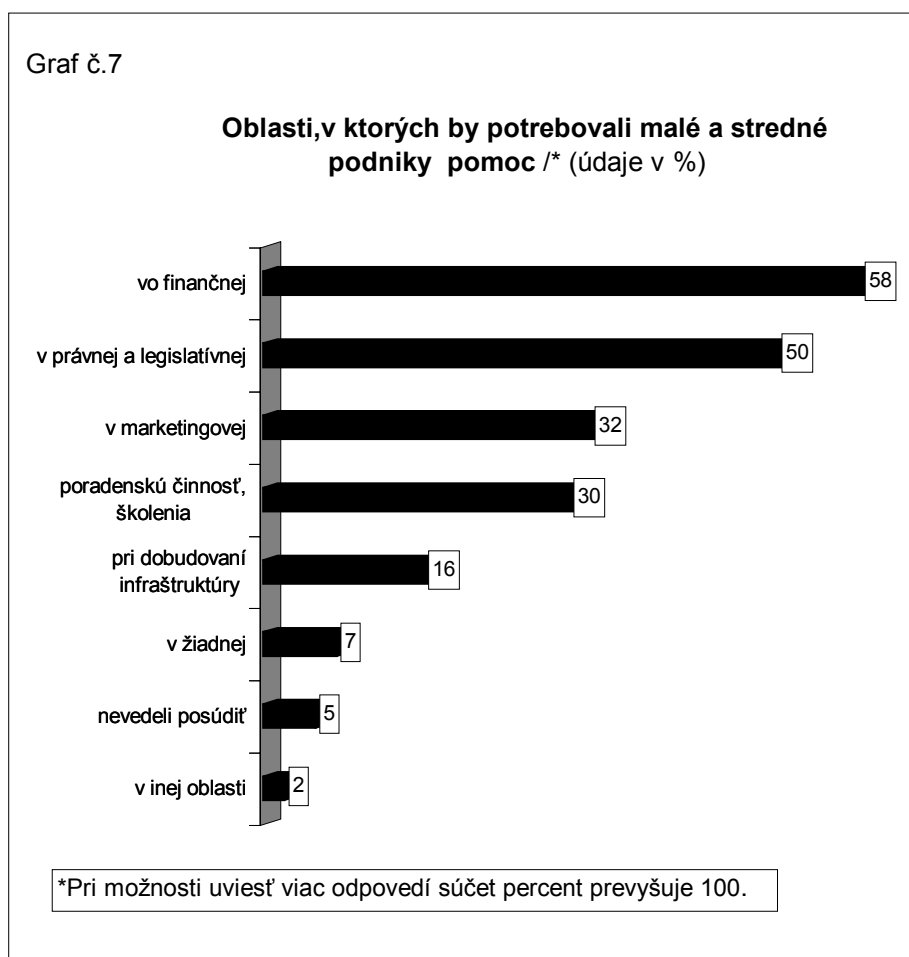
Sprostredkovať partnerom z krajín EÚ prístup na náš trh plánujú v prípade integrácie SR do EÚ najčastejšie podniky z Košického kraja (23%).

Hľadať partnera doma pre prienik na trh v krajinách EÚ hodlajú hlavne firmy so sídlom v Banskobystrickom (24%) a Prešovskom (23%) kraji.

Najnižší podiel oslovených predstaviteľov skúmaných podnikov uviedol odpoveď - **vytvoriť pobočku v krajinách EÚ** - a boli to najmä oslovení z podnikov Trnavského kraja (17%).

Pätina oslovených uviedla, že ešte nie sú rozhodnutí, čo ich firma uskutoční po vstupe SR do EÚ, predovšetkým to boli respondenti z firiem v Banskobystrickom (26%), Trnavskom (24%) a Žilinskom (24%) kraji. Nezanedbateľná časť respondentov - 23% - uviedla, že **neuvažujú o takomto rozšírení ich podnikateľskej činnosti** po vstupe SR do EÚ.

Hodnotiaca správa Európskej komisie o stave pripravenosti Slovenskej republiky na vstup do Európskej únie z 8. 11. 2000 prvý raz zaradila Slovensko medzi krajiny s fungujúcou ekonomikou. Znamená to, že by SR mala dokázať zvládnuť tlak hospodárskej súťaže a trhových síl v rámci krajín EÚ, čo je však podmienené plným realizovaním štrukturálnych reforiem, ktoré táto podnikateľská sféra musí podstúpiť. Prieskumom sa hľadali odpovede na otázku v akých oblastiach potrebujú malé a stredné podniky na Slovensku pomoc zo strany vládnych a mimovládnych inštitúcií, aby ich podnikateľské aktivity boli smerom do prostredia jednotného trhu perspektívne. Rozloženie získaných údajov prezentuje graf na nasledujúcej strane.

Najfrekvencovanejšou požiadavkou malých a stredných podnikateľov na pomoc vládnych a mimovládnych inštitúcií sú **finančné** dotácie. Táto odpoveď bola rovnomerne (proti celoslovenskému priemeru) zastúpená vo všetkých veľkostných skupinách skúmaných podnikov a z hľadiska krajov ju najčastejšie uvádzali respondenti z firiem v Prešovskom (71%) a Banskobystrickom (65%) kraji, najsporadickejšie ju prieskum zaznamenal v Bratislavskom (47%) a Trenčianskom (49%) kraji.

Právnu a legislatívnu pomoc potrebujú najmä stredné firmy (58%) a podniky sídliace v Bratislavskom kraji (55%). Pomoc v oblasti **marketingu** by častejšie ako ostatné podniky potrebovali v Banskobystrickom (40%) kraji, menej v Bratislavskom (25%) a Trnavskom (24%) kraji. **Poradenskú činnosť a školenia** by boli v tomto kontexte potrebné pre firmy so sídlom v Žilinskom (36%) a Trnavskom (36%) kraji. Pomoc pri **dobudovaní infraštruktúry** by od vládnych a mimovládnych inštitúcií v SR potrebovali predovšetkým stredné podniky (20%) a firmy v Banskobystrickom (24%) a Prešovskom (20%) kraji, najmenej túto požiadavku uvádzali reprezentanti z firiem v Trnavskom (5%) kraji.

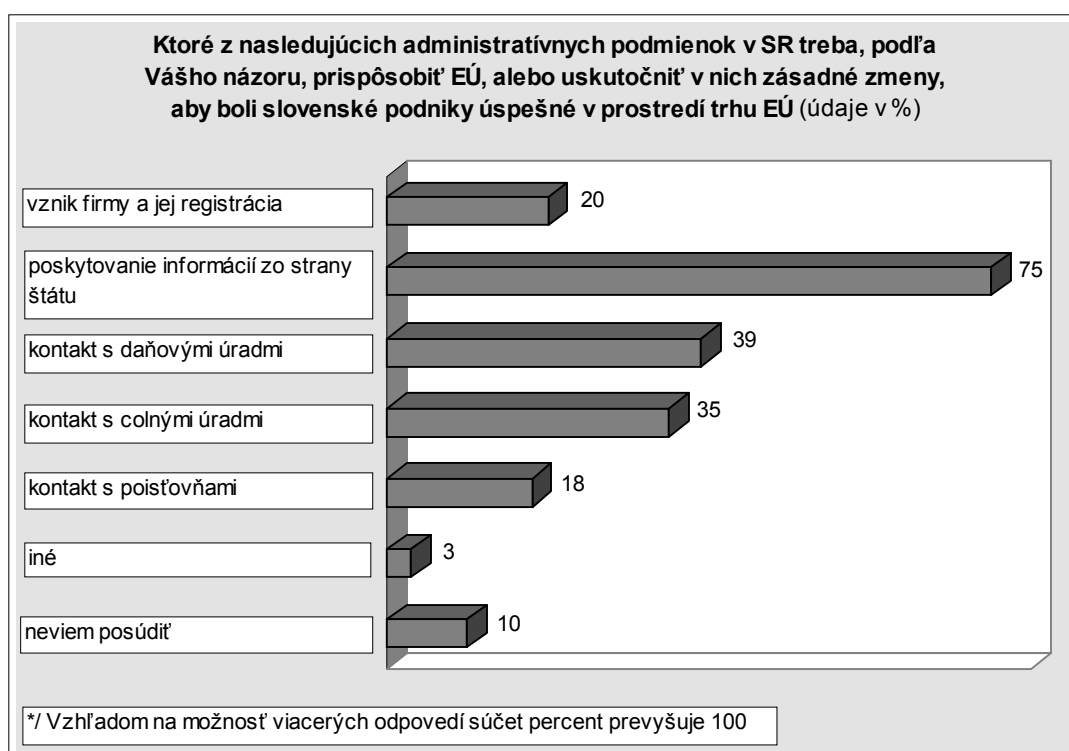
IV. NÁZORY MALÝCH A STREDNÝCH PODNIKATEĽOV NA POTREBU ÚPRAV ALEBO ZMIEN V ADMINISTRATÍVNYCH, LEGISLATÍVNYCH, EKONOMICKÝCH A FINANČNÝCH PODMIENKACH, ABY BOLÍ SLOVENSKE PODNIKY V PROSTREDÍ TRHU EURÓPSKEJ ÚNIE ÚSPEŠNÉ

Po vstupe Slovenska do Európskej únie bude pre adaptáciu slovenských malých a stredných podnikov v prostredí jednotného európskeho trhu nevyhnutná pomoc zo strany štátu a ďalších inštitúcií, ktorých úlohou bude vytvorenie takých administratívnych, legislatívnych, ekonomických a finančných podmienok, ktoré budú nielen porovnateľné s podmienkami v krajinách EÚ, ale budú obsahovať aj konkrétne podporné programy na prekonanie možných problémov. Okrem štátnej pomoci bude potrebná pomoc zo strany inštitúcií špecializovaných na podporu malých a stredných podnikov, ako sú napríklad Národná agentúra pre rozvoj a podporu malého a stredného podnikania v SR, Slovenská záručná banka, Slovenská obchodná a priemyselná komora, Združenie podnikateľov Slovenska, poradensko-podnikateľské strediská a podobne.

IV. 1. Názory malých a stredných podnikateľov na potrebu prispôsobenia administratívnych podmienok Európskej únii

V rámci **zlepšenia podnikateľského prostredia na Slovensku v administratívnej oblasti**, očakáva viac ako sedem z desiatich malých a stredných podnikateľov najmä viac informácií zo strany štátu o otázkach dotýkajúcich sa ich činnosti, ako sú napríklad vyhlasovanie verejných súťaží, zverejňovanie informácií o podporných národných a nadnárodných programoch a podobne. Takmer dve pätiny malých a stredných podnikateľov očakávajú od štátu a príslušných inštitúcií zásadné zmeny pri kontakte s daňovými úradmi, viac ako tretina by privítala zásadné zmeny v kontakte s colnými úradmi. Podľa pätiny malých a stredných podnikateľov sú potrebné zásadné administratívne zmeny súvisiace so vznikom firmy a jej registráciou. Názory malých a stredných podnikateľov na potrebu prispôsobenia administratívnych podmienok Európskej únii, resp. nevyhnutnosti uskutočniť v nich zásadné zmeny prezentuje nasledujúci graf.

Graf č. 8

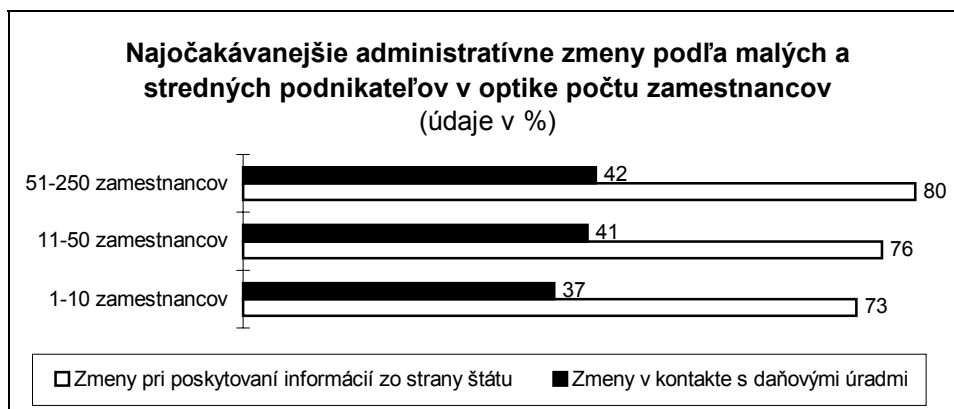

Informácie zo strany štátu v súvislosti s adaptáciou slovenských malých a stredných podnikov v konkurenčnom prostredí Európskej únie očakávajú výraznejšie ako celoslovenský priemer najmä podnikatelia z Košického kraja (83%), z firiem zaoberajúcich sa stavebnou činnosťou (82%) a podnikatelia zo stredných firiem s 51 až 250 zamestnancami (80%).

Potrebu **zásadných zmien pri kontakte s daňovými úradmi** s cieľom prispôbiť podmienky na Slovensku stavu v Európskej únii pociťujú výraznejšie malí a strední podnikatelia z Košického (46%) a Prešovského kraja (45%) a z firiem, ktorých hlavným druhom činnosti je stavebníctvo (44%) a priemyselná výroba (43%).

Zásadné zmeny v kontakte s colnými úradmi by privítali najmä vo firmách podnikajúcich v oblasti dopravy, pôšt a telekomunikácií (46%) a priemyselnej činnosti (44%). Podľa pätiny malých a stredných podnikateľov sú potrebné zásadné zmeny súvisiace so vznikom firmy a jej registráciou. Potreba administratívnych zmien pri poskytovaní informácií zo strany štátu a pri kontakte s daňovými úradmi stúpa so zvyšujúcim sa počtom zamestnancov podniku.

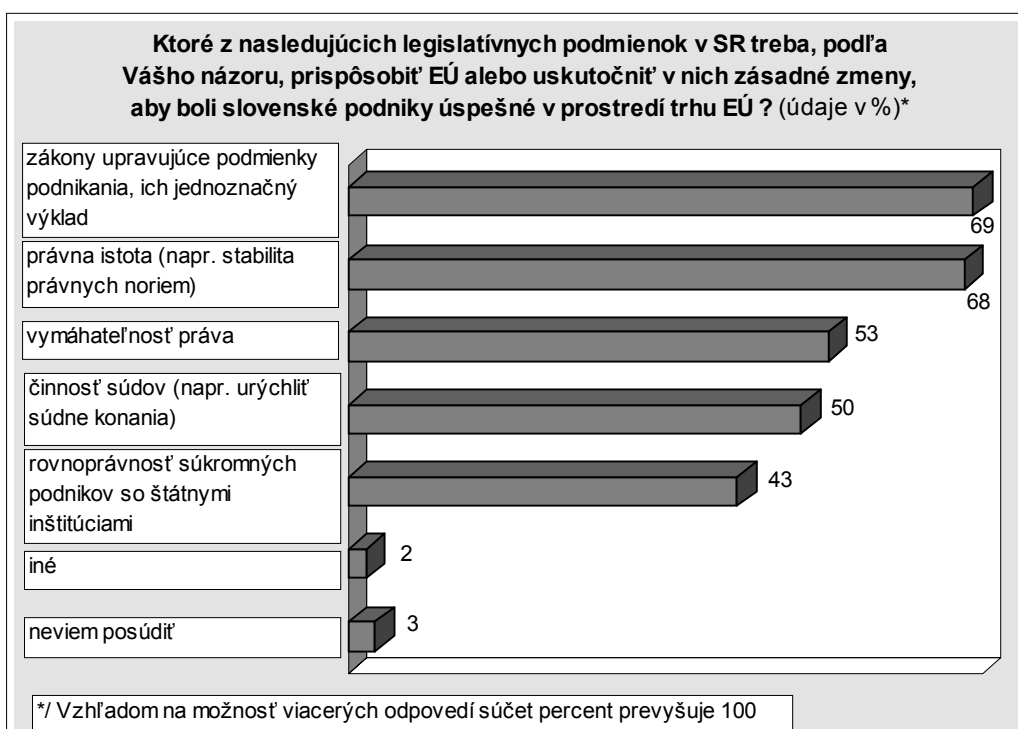
Graf č. 9

IV. 2. Názory malých a stredných podnikateľov na potrebu prispôsobenia legislatívnych podmienok Európskej únie

V súvislosti so vstupom Slovenskej republiky do EÚ bude pre činnosť malých a stredných podnikateľov dôležitý **súlad medzi slovenskou legislatívou a legislatívou v krajinách EÚ**.

Graf č. 10

Potrebu legislatívnych zmien v **zákonoch upravujúcich podmienky podnikania**, najmä zabezpečenie ich jednoznačného výkladu, pociťujú najmä MSP zaoberajúci sa

poľnohospodárskou alebo potravinárskou výrobou (83%) a oslovení z Trnavského (81%) a Nitrianskeho kraja (75%).

Právna istota v podobe stability právnych noriem je najdôležitejšia pre oslovených z firiem zaoberajúcich sa peňažníctvom (89%) a stavebnou činnosťou (75%). Z hľadiska počtu zamestnancov vyjadrujú potrebu právnej istoty najmä podnikatelia zo stredných podnikov s 51 až 250 zamestnancami (75%).

Očakávania legislatívnych zmien, ktoré zabezpečia **lepšiu vymáhateľnosť práva** nie sú diferencované z hľadiska krajov, počtu zamestnancov, ani podľa oblasti, v ktorej podnikajú. Výnimku predstavujú podnikatelia zo stavebných firiem, ktorí pociťujú v porovnaní s celoslovenským priemerom vo väčšej miere potrebu väčšej vymáhateľnosti práva (61%).

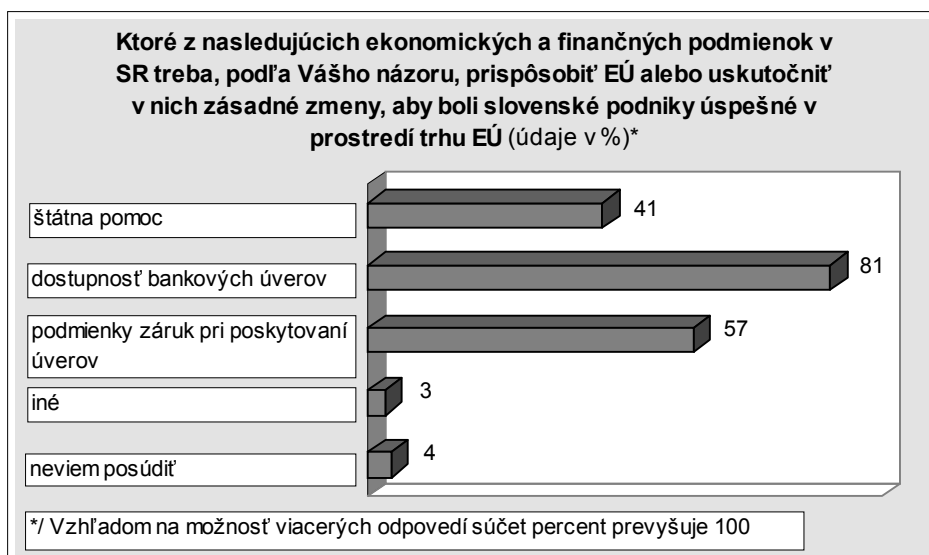
Medzery v **činnosti súdov** je potrebné odstrániť najmä podľa podnikateľov z Bratislavského kraja (57%). Názory na nutnosť legislatívnych zmien v súvislosti so vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie v optike veľkosti firiem prezentuje nasledujúca tabuľka (údaje v %).

Počet zamestnancov	zákony upravujúce podmienky podnikania	právna istota	Vymáhateľnosť práva	činnosť súdov	rovnoprávnosť súkromných podnikov so štátnymi inštitúciami	iné	nevie posúdiť
1 - 10	67	66	53	51	42	1	5
11 - 50	73	70	54	50	45	2	2
51 - 250	72	75	52	47	39	2	4
celoslovenský priemer	69	68	53	50	43	2	3

IV. 3. Názory malých a stredných podnikateľov na potrebu prispôsobenia ekonomických a finančných podmienok Európskej úнии

Nasledujúci graf je prehľadom názorov malých a stredných podnikateľov na potrebu prispôsobenia, resp. zmien ekonomických a finančných podmienok v súvislosti so vstupom Slovenska do Európskej únie.

Graf č. 11

Zlepšenie **dostupnosti bankových úverov** je prioritou najmä pre podnikateľov v Košickom kraj (93%), zo stavebných firiem (92%) a z firiem, ktorých hlavnou činnosťou je peňažníctvo (89%).

Malí a strední podnikatelia, ktorí podporujú **zmeny podmienok záruk pri poskytovaní úverov** sú najvýraznejšie zastúpení vo firmách zaoberajúcich sa peňažníctvom (78%) a v Bratislavskom a Košickom kraji (po 63%).

Štátnu pomoc malým a stredným podnikateľom pri presadzovaní sa na trhu Európskej únie presadzujú predovšetkým živnostníci v Trnavskom a Banskobystrickom kraji (57%), ďalej najmä v poľnohospodárskych alebo potravinárskych firmách (54%).

V. VYUŽÍVANIE PLATOBNÉHO STYKU S KRAJINAMI EURÓPSKEJ ÚNIE V SPOLOČNEJ MENE EUR-O V MALÝCH A STREDNÝCH PODNIKOKCH NA SLOVENSKU

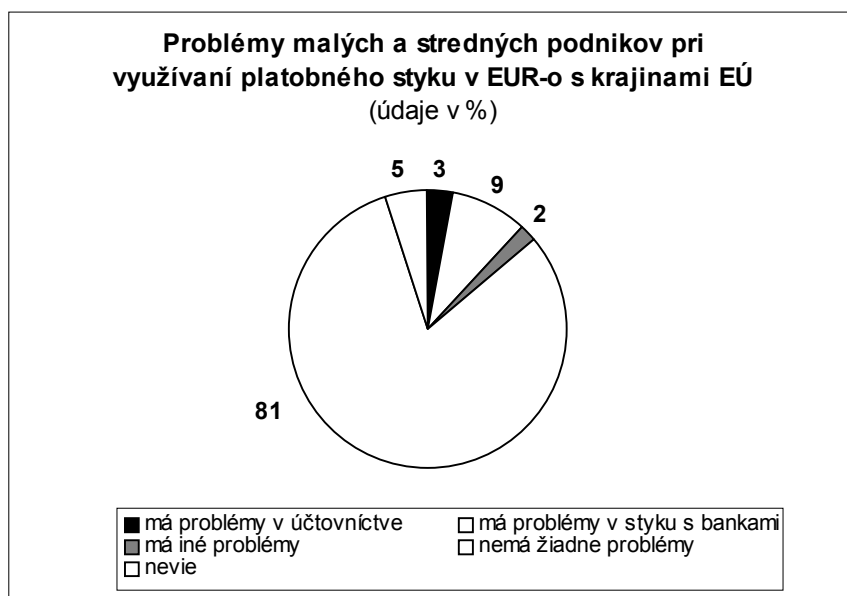
Od 1.januára 1999 platí v členských štátoch Európskej únie, ktoré splňajú podmienky Európskej menovej únie a pristúpili na zavedenie tejto meny, spoločná mena EUR-o. Využívanie EUR-o v malých a stredných podnikoch pri platobnom styku s krajinami EÚ prezentuje ďalší graf.

Graf č. 12

Platobný styk s krajinami EÚ v spoločne mene EUR-o využíva v súčasnosti asi tretina malých a stredných podnikov na Slovensku. Ďalšia tretina ho síce ešte nevyužíva, ale v budúcnosti ho plánuje využívať. Platobný styk v EUR-o využívajú najviac podnikatelia v Trenčianskom (47%), Trnavskom (43%) a Bratislavskom kraji (41%). Najmenej využívajú túto formu platobného styku s krajinami EÚ živnostníci v Banskobystrickom (14%) a Nitrianskom kraji (23%). Z hľadiska počtu zamestnancov využívajú EUR-o v najväčšej miere v stredných firmách (42%), najmenej v mikrofirmách (27%).

Graf č. 13

Ako vyplýva z grafu č. 13 prevažná **väčšina malých a stredných podnikateľských subjektov nemá pri používaní EUR-o žiadne problémy**. Asi jedna z desiatich firiem má pri používaní spoločnej európskej meny v platobnom styku s krajinami Európskej únie problémy pri kontakte s bankami.

Zhrnutie

Z výsledkov vyplývajú nasledujúce základné zistenia:

- viac ako tretina oslovených predstaviteľov skúmaných firiem (35%) predpokladá, že očakávaný vstup SR do EÚ bude pre ich firmy znamenať viac príležitostí pre spoluprácu s firmami EÚ. Takmer rovnaký podiel (34%) predstaviteľov skúmaných firiem si však myslí, že očakávaná integrácia neovplyvní činnosť ich firmy.
- medzi najočakávanejšími výhodami integrácie SR do EÚ sú v predstavách skúmaných reprezentantov firiem rozšírenie a zlepšenie nákupných podmienok (40%), rozvoj kooperačných vzťahov s partnerskými firmami EÚ (33%) a ľahší prístup k finančným zdrojom (32%). Medzi predpokladané nevýhody, ťažkosti, ktoré budú nasledovať po vstupe do EÚ zaradili oslovení najmä nárast konkurencie na domácom trhu (47%), zvýšené požiadavky na kvalitu produkcie (34%) a odlev kvalifikovaných pracovných síl (30%).
- pri hodnotení pozície firmy, ktorú zastupovali oslovení v prieskume, považovali jej spoľahlivosť ako obchodného partnera v 57% a dostupnosť kvalifikovanej pracovnej sily v 50 % za identickú ako v podobných podnikoch krajín EÚ. Pri hodnotení technologickej úrovne svojej firmy prevážil názor (38%), že je slabšia, najmä však pri hodnotení platobnej schopnosti, solventnosti (60%) ich firiem pociťujú podnikatelia značné nedostatky v porovnaní s podobnými v EÚ.
- prioritným záujmom našich malých a stredných podnikateľov po očakávanom vstupe SR do EÚ je hľadať obchodného partnera v krajinách EÚ (38%)
- skúmaní malí a strední podnikatelia uviedli, že v prípade smerovania ich podnikateľských aktivít do krajín EÚ by zo strany vládnych a mimovládnych inštitúcií SR potrebovali najmä finančnú (58%) a právnu, či legislatívnu pomoc (50%)
- v rámci administratívnych podmienok treba, podľa názoru viac ako siedmich z desiatich malých a stredných podnikateľov, v Slovenskej republike prispôsobiť Európskej únii najmä poskytovanie informácií zo strany štátu
- v rámci legislatívnych podmienok treba v Slovenskej republike, podľa názoru takmer siedmich z desiatich malých a stredných podnikateľov, prispôsobiť Európskej únii predovšetkým zákony upravujúce podmienky podnikania a zákony zabezpečujúce právnu istotu
- v rámci ekonomických a finančných podmienok treba v Slovenskej republike, podľa názoru viac ako ôsmich z desiatich respondentov, prispôsobiť Európskej únii najmä dostupnosť bankových úverov
- prevažná väčšina z tretiny malých a stredných podnikateľov, ktorí využívajú pri platobnom styku s krajinami Európskej únie spoločnú menu EUR-o, nemajú pri jeho používaní žiadne problémy.

VYUŽÍVANIE INFORMAČNÝCH TECHNOLOGIÍ V MALÝCH A STREDNÝCH PODNIKOKH

Dôležitú súčasť ekonomiky tvoria malé a stredné podniky, ktoré svojou produkciou predstavujú pri tvorbe hrubého domáceho produktu alebo pridanej hodnoty približne 60% v celkovom podiele výroby. Vzhľadom na to, že sú pri prijímaní a využívaní najnovších technológií a pri tvorbe pracovných miest flexibilné, sú označované za hnaciu silu rozvoja ekonomiky. Práve od nich sa očakáva efektívne expandovanie do medzinárodného obchodu pri jestvujúcich surovinových zdrojoch a úrovni domáceho trhu.

Informačné technológie spôsobujú v celosvetovom rozmere spoločenskú revolúciu, ich rozširovanie do všetkých oblastí hospodárskeho a sociálneho života má za následok postupnú premenu súčasnej spoločnosti na spoločnosť informačnú. Ak Slovenská republika nemá zaostávať za týmto celosvetovým trendom musí nevyhnutne reštrukturalizovať a transformovať výrobu do oblastí vyspelých technológií.

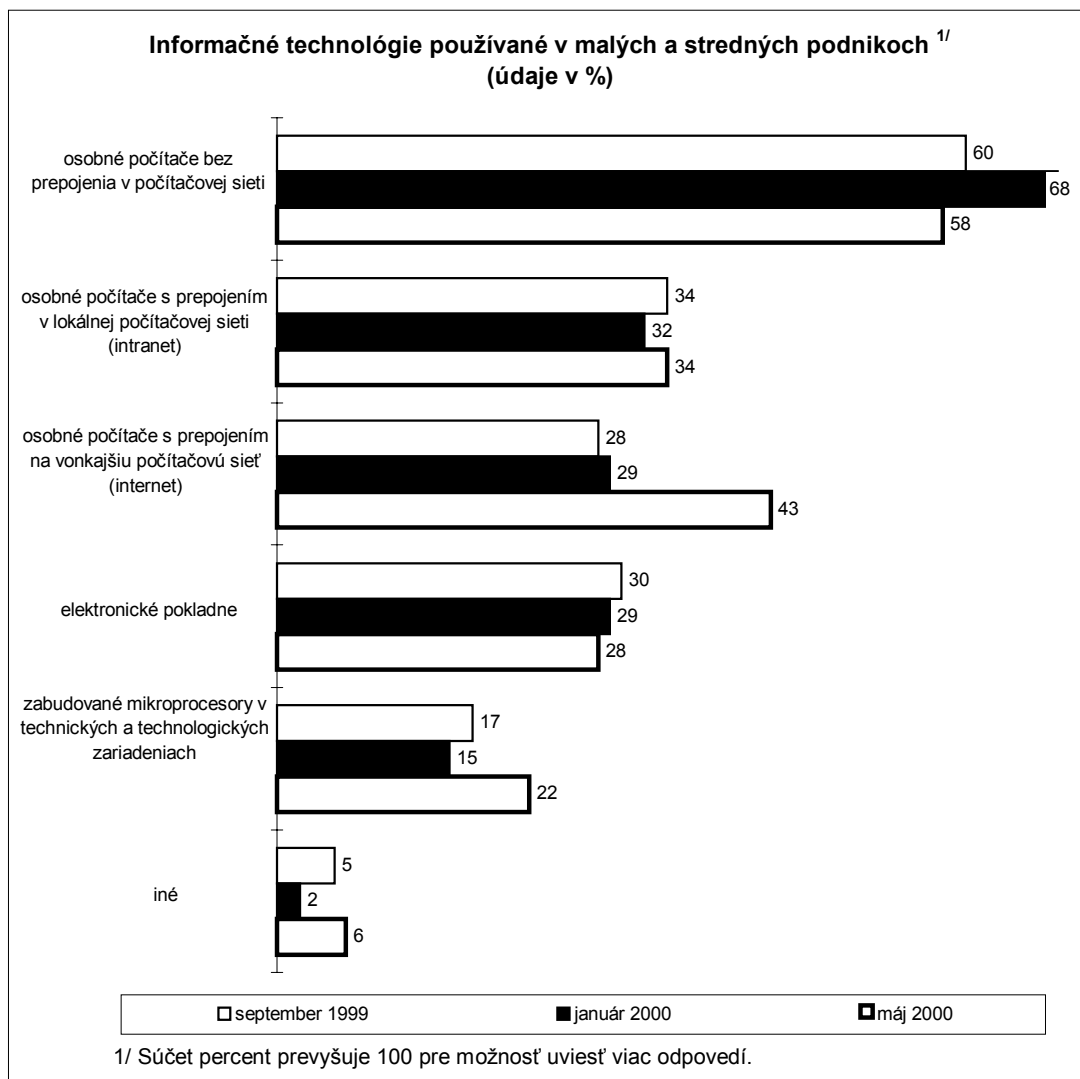
Terénna fáza výskumu bola realizovaná v dňoch od 19. do 29. mája 2000 školenými externými spolupracovníkmi ÚVVM - anketármi technikou štandardizovaného rozhovoru.

Základný súbor tvorilo 54 462 malých a stredných podnikateľov zapísaných do Obchodného registra. Databázový súbor malých a stredných podnikateľov bol poskytnutý Sekciou metodiky a informatiky ŠÚ SR.

Výberový súbor bol utvorený stratifikovaným náhodným výberom z databázového súboru malých a stredných podnikateľov.

I. INFORMAČNÉ TECHNOLOGIE POUŽÍVANÉ V SKÚMANÝCH MALÝCH A STREDNÝCH PODNIKOKH

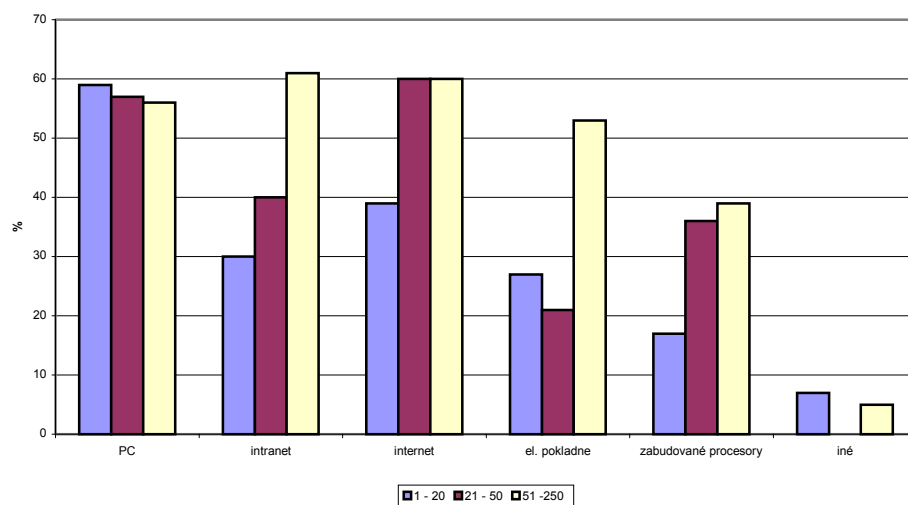
Vybavenosť malých a stredných podnikov informačnými technológiami už bola zisťovaná Ústavom pre výskum verejnej mienky v spolupráci s Infostatom v súvislosti s riešením problému Y2K v septembri 1999 a v januári 2000. Naše pracovisko má z tohoto dôvodu k dispozícii údaje o vybavenosti informačnými technológiami v uvedených podnikoch aj z týchto prieskumov. Porovnanie súčasného stavu vybavenosti malých a stredných podnikov s údajmi zistenými v uvedených prieskumoch prezentujeme v nasledujúcom grafe:

Nárast počtu PC s prepojením na vonkajšiu počítačovú sieť je za sledované obdobie evidentný tak v malých podnikoch ako aj v stredných podnikoch a to isté možno konštatovať aj pri rozšírení zabudovaných mikroprocesoroch v technických a technologických zariadeniach

Kvôli úplnosti uvádzame aj podrobnejšie údaje o aktuálnej situácii vo vybavenosti informačnými technológiami v malých a stredných podnikoch.

**Vybavenosť skúmaných podnikov informačnými technológiami v máji 2000
z hľadiska ich veľkostného členenia (údaje v %)^{1/}**

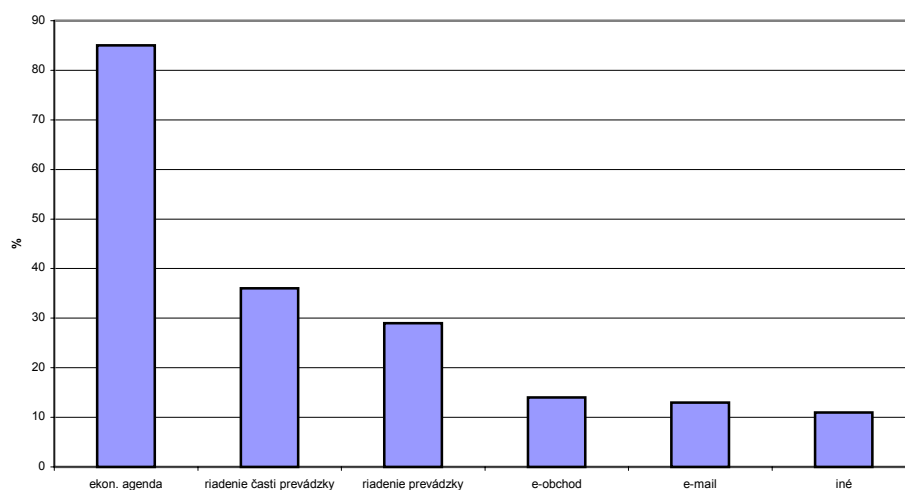
Pri detailnejšom členení malých podnikov badať určité diferencie pri vybavenosti PC s prepojením v lokálnej počítačovej sieti (intranete) a elektronickými pokladňami, keď oboje je rozšírenejšie v podnikoch s počtom zamestnancov od 51 do 250.

II. ÚČEL, NA KTORÝ SA V MALÝCH A STREDNÝCH PODNIKOKCH PREVAŽNE VYUŽÍVAJÚ INFORMAČNÉ TECHNOLOGIE

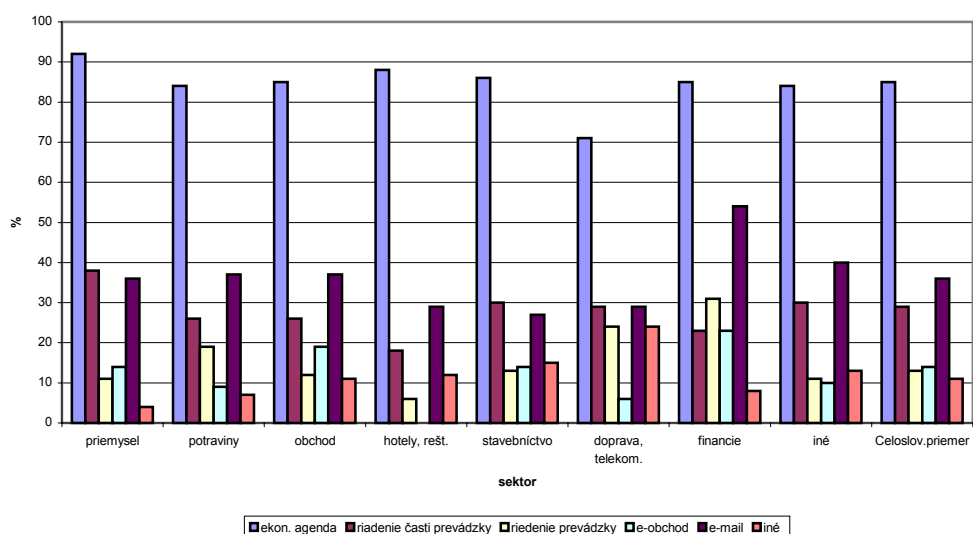
V podnikoch, kde uviedli aspoň jeden používaný druh informačnej technológie mali pre potreby prieskumu uviesť, akým spôsobom ich využívajú.

Pri využívaní informačných technológií v malých a stredných podnikoch, ako vyplýva zo zistení prieskumu, zohráva dominantnú úlohu spracúvanie ekonomickej agendy, ostatné možnosti sú využívané o niečo menej. Nie je však zanedbateľná ani frekvencia využívania napríklad elektronickej pošty, ale aj riadenia časti prevádzky, alebo výroby.

Účely, na ktoré sa prevažne využívajú informačné technológie

Využívanie informačných technológií z hľadiska druhu činnosti podnikov (v %)

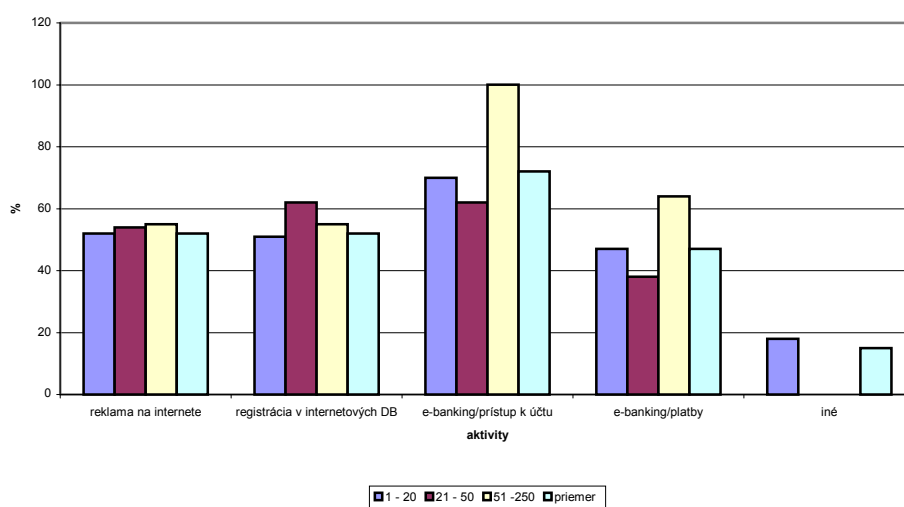

^{1/} Súčet percent prevyšuje 100 pre možnosť uviesť viac odpovedí

- **Na spracúvanie ekonomickej agendy a na riadenie časti prevádzky alebo výroby** (napr. mzdy, účtovníctvo, skladové hospodárstvo) používajú informačné technológie vo svojich podnikoch najčastejšie **firmy zamerané na priemyselnú výrobu.**
- **Na komplexné riadenie prevádzky alebo výroby, ďalej na elektronický obchod a elektronickú poštu** najčastejšie využívajú **firmy zamerané na peňažníctvo a poisťovníctvo.**

Respondenti z podnikov, v ktorých využívajú informačné technológie na elektronické obchody, mali ďalej uviesť presnejšie formy ich využitia.

Formy e-obchodných aktivít v závislosti na veľkosti podniku

V 14% malých a stredných podnikoch, ktorých predstavitelia v prieskume uviedli, že využívajú informačné technológie aj na elektronické obchody sa koncentrujú najčastejšie na **vyhľadávanie databázových ponúk na internete** (72%), a to v stredných podnikoch s počtom zamestnancov od 51 do 250 a prevažne zameraných na priemyselnú výrobu (85%), obchod (66%) a iné činnosti (78%). Uvedené podniky sídlia najmä v Trenčianskom (85%), Prešovskom (81%), Žilinskom (79%) a Bratislavskom (70%) kraji.

Početnosťou identické zastúpenie mala **inzercia produktov skúmaných podnikov na internete (napr. na vlastnej web stránke) a registrácia podniku, výrobku v databázach prístupných v sieti internet - obe 52%.** Svoj podnik, resp. výrobky najčastejšie registrujú na internete stredne veľké podniky s 51 až 250 zamestnancami (62%), podniky zamerané na priemyselnú výrobu (69%) a iné činnosti (78%). Uvedený spôsob využívania informačných technológií s cieľom elektronického obchodovania je častejšie využívaný v malých a stredných podnikoch Banskobystrického (75%), Košického a Žilinského (obe po 71%) kraja. Inzerciu vlastných produktov na internete ponúkajú malé a stredné podniky zamerané hlavne na obchodnú činnosť (57%) sídlia v Košickom (71%) a Trenčianskom (62%) kraji.

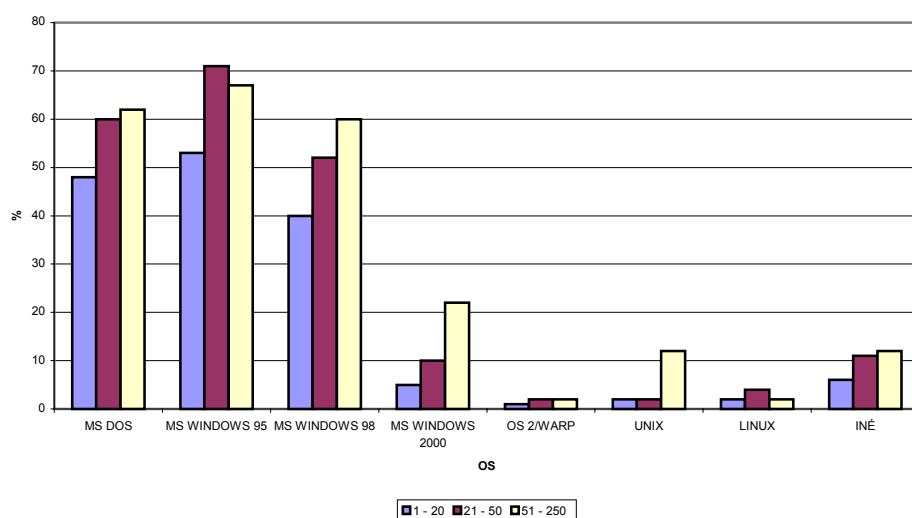
Elektronický obchod **platbou cez banku uskutočňuje elektronickou formou** súhrnne 47% malých a stredných podnikov, predstaviteľov ktorých oslovil prieskum, išlo

najmä o podniky s 51 až 250 zamestnancami (64%) so zameraním na priemyselnú výrobu (62%) a sídliaimi v Žilinskom (64%) a Trenčianskom (62%) kraji.

III. OPERAČNÉ SYSTÉMY, KTORÉ V MALÝCH A STREDNÝCH PODNIKOKH VYUŽÍVAJÚ PRI SVOJEJ ČINNOSTI

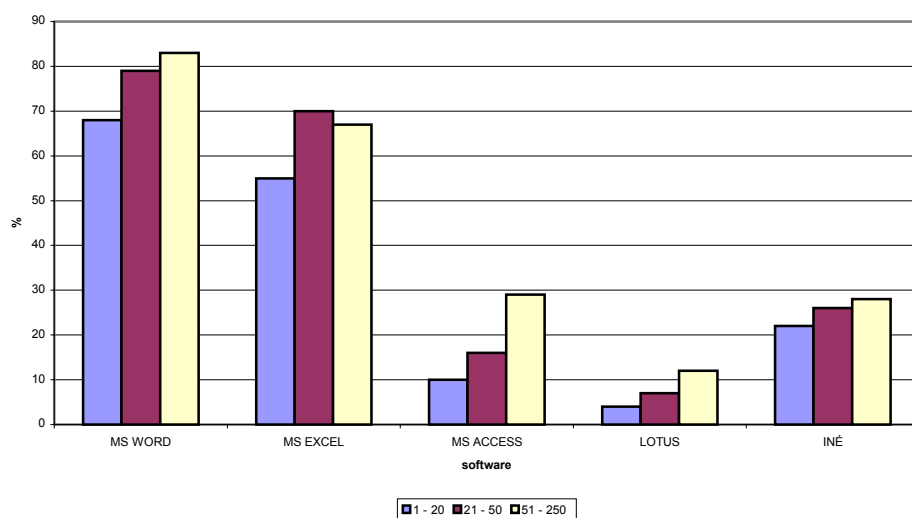
Predstavitelia skúmaných podnikov sa vyjadrovali k otázke, **ktoré operačné systémy** využívajú pri prevádzke podniku. Zároveň mali uviesť aj rok jeho zakúpenia.

Zastúpenie jednotlivých operačných systémov v MSP

Prieskum ďalej zisťoval **aké programové vybavenie** využívajú jednotlivé skúmané podniky pri zabezpečovaní svojej činnosti.

Využitie jednotlivých programových vybavení v malých a stredných podnikoch v celoslovenskom priemere a podľa veľkosti podnikov (v %) ^{1/}

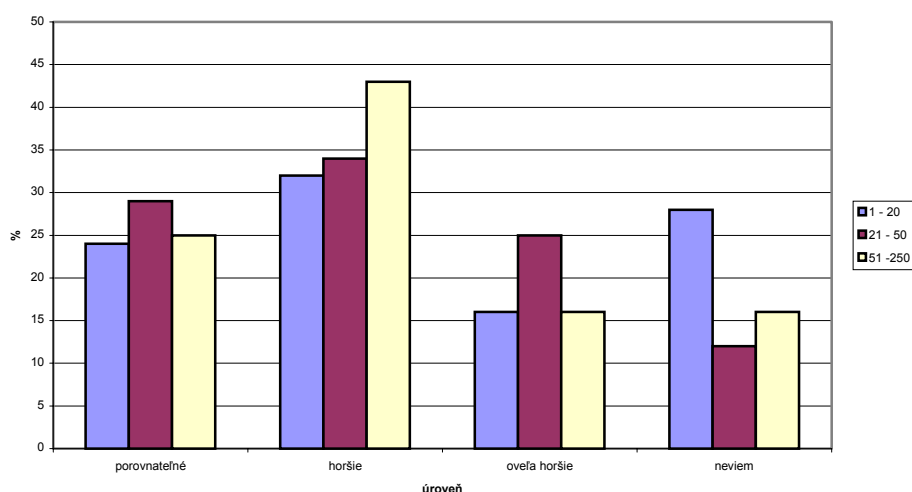

VYUŽÍVANIE PROGRESÍVNYCH TECHNOLOGIÍ V MALÝCH A STREDNÝCH PODNIKOKCH

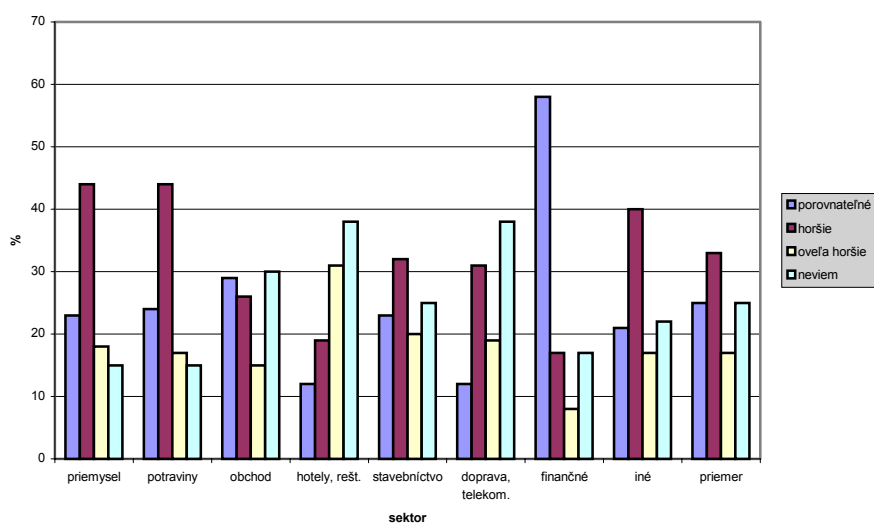
IV. VYUŽÍVANIE VÝROBNÝCH TECHNOLOGIÍ V MALÝCH A STREDNÝCH PODNIKOKCH

Súčasťou prieskumu bolo zisťovanie do akej miery sa v malých a stredných podnikoch na Slovensku využívajú výrobné technológie, aká je ich úroveň v porovnaní s úrovňou vo svete, aké sú dôvody ich prípadného nevyužívania a tiež skúmanie možností podnikov spolupracovať na vývoji nových výrobných technológií.

Technologická úroveň výroby v porovnaní s úrovňou vo svete podľa veľkosti podniku

Technologická úroveň výroby podľa sektorov

Štvrtina všetkých oslovených zástupcov skúmaných firiem sa vyjadrila, že **používajú vo firme výrobnú technológiu na úrovni súčasných svetových trendov**. Ide o firmy sídliaace najmä v Bratislavskom (31%), Nitrianskom (30%) a Banskobystrickom (30%) kraji.

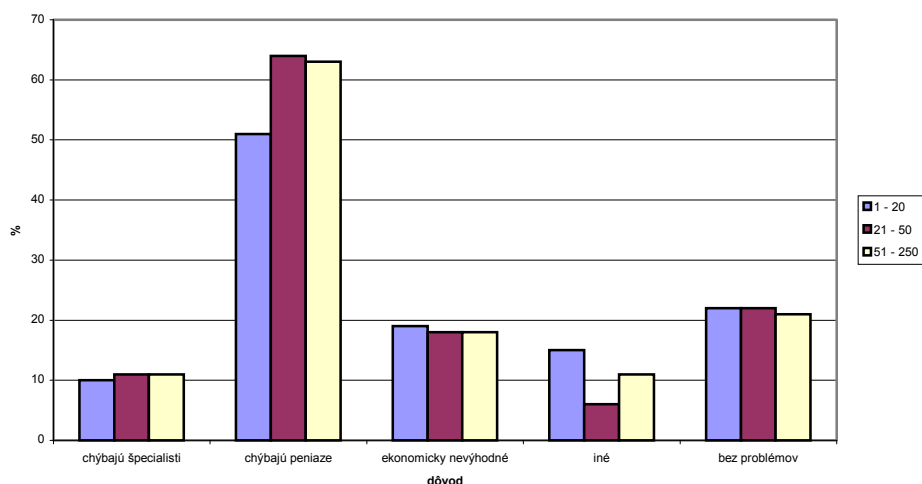
Tretina respondentov **klasifikovala úroveň výrobných technológií, ktorú používajú v ich firme ako nižšiu, než je v súčasnosti vo výrobných technológiách vo svete** a boli to respondenti z priemyselných (44%), ďalej poľnohospodársko-potravinárskych podnikov (44%) a iných podnikov (40%) sídliacich prevažne v Trenčianskom (40%), Trnavskom (39%) a Košickom (37%) kraji.

Necelá pätina oslovených uviedla, že v ich podniku sa využívajú výrobné technológie, ktoré **majú podstatne nižšiu úroveň ako v súčasnosti používané výrobné technológie vo svete**. Prevažovali medzi nimi respondenti zastupujúci firmy s 21 až 50 zamestnancami (26%), so zameraním na stavebníctvo (20%), z Trnavského (24%), Trenčianskeho (20%) a Prešovského (20%) .

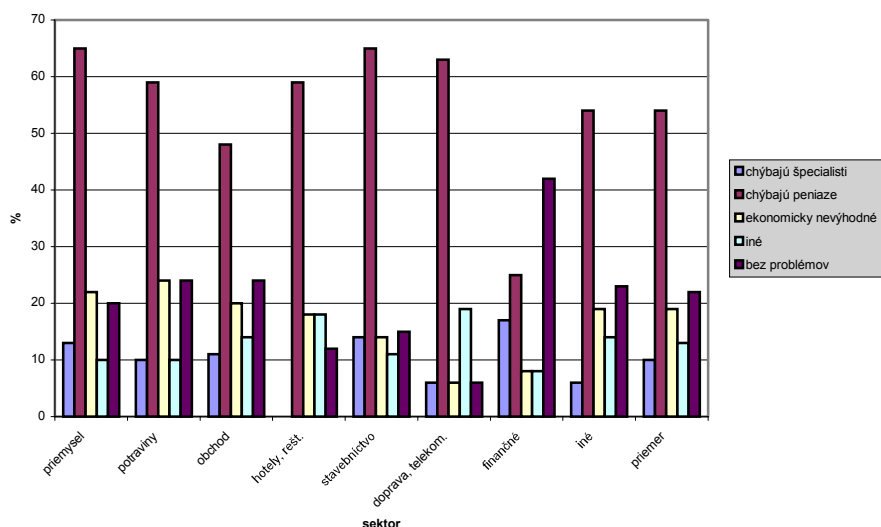
Relatívne frekventovanú odpoveď „neviem posúdiť“ (25%) uvádzali najmä respondenti z firiem, v ktorých sa pri činnosti nevyužívajú výrobné technológie.

Prieskum sondoval v čom vidia oslovení predstavitelia malých a stredných podnikov hlavné prekážky nevyužívania moderných výrobných technológií v ich podnikoch vo väčšej miere.

Dôvody širšieho nevyužívania najnovších výrobných technológií v malých a stredných firmách (v%)

Dôvody nevyužívania nových technológií podľa sektorov

Najfrekvencovanejšou prekážkou pre širšie využívanie moderných výrobných technológií v malých a stredných podnikoch sa v súčasnosti javí **nedostatok finančných prostriedkov na ich zakúpenie**. Je to problém najmä stredných podnikov oboch zisťovaných veľkostí, podnikov s priemyselnou výrobou a stavebným zameraním. Išlo o firmy etablované najmä v Prešovskom (64%) a Nitrianskom (61%) kraji.

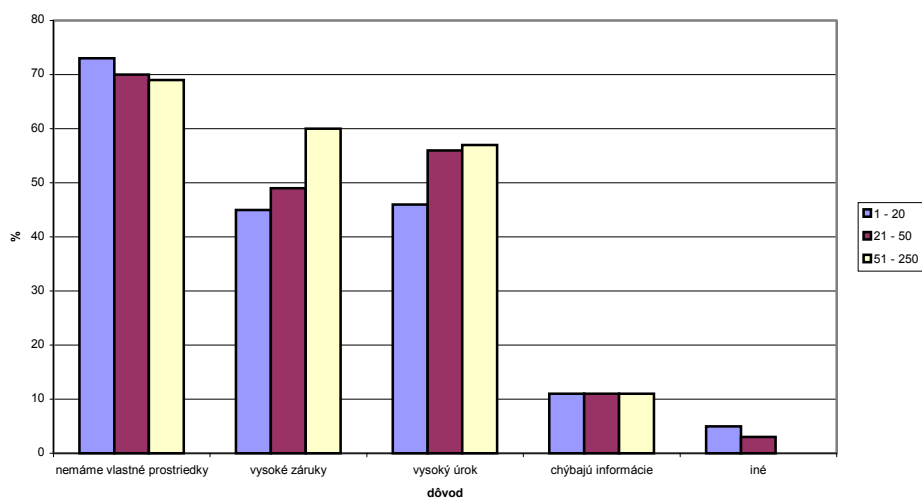
Na druhom mieste, čo sa týka početného zastúpenia, bola odpoveď, že **v podniku respondenta nie sú prekážky v miere využívania moderných výrobných technológií**. Boli to podniky, sídliace hlavne v Bratislavskom (29%) a Trenčianskom (25%) kraji.

Za ekonomicky nevýhodné považujú využívanie moderných výrobných technológií vo svojom podniku oslovení najmä z firiem zameraných na poľnohospodársko - potravinársku výrobu (24%) a firiem v Žilinskom (21%) a Bratislavskom (21%) kraji.

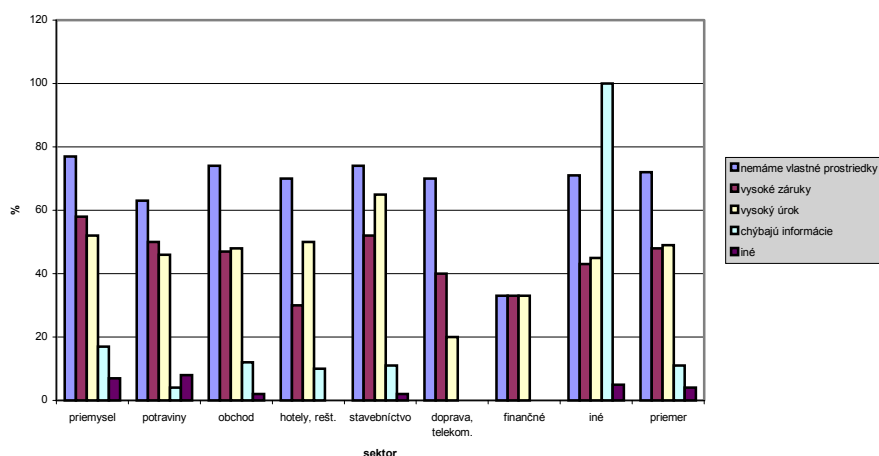
Nedostatok vlastných odborných pracovníkov pre využitie najnovších výrobných technológií je prekážkou pre firmy so zameraním na stavebníctvo (14%) a priemyselnú výrobu (13%) a podnikov pôsobiacich v Košickom (14%) a Prešovskom (14%) kraji.

Ak respondent uviedol, že jeho podnik nemá dostatok finančných prostriedkov na zakúpenie najnovších výrobných technológií, mal uviesť i príčiny tohoto stavu.

Dôvody pre ktoré nemajú skúmané podniky dostatok finančných prostriedkov na využívanie moderných výrobných technológií (v%)

Dôvody nedostatku zdrojov podľa sektorov

Medzi uvedenými odpoveďami zreteľne **dominuje nedostatok vlastných finančných zdrojov na zakúpenie moderných finančných technológií (72%)**. Je to prekážka najmä malých podnikov a podnikov zameraných na priemyselnú (77%) výrobu, stavebníctvo (74%) a obchod (74%), firiem so sídlom v Bratislavskom (77%), Košickom (77%) a Prešovskom (74%) kraji.

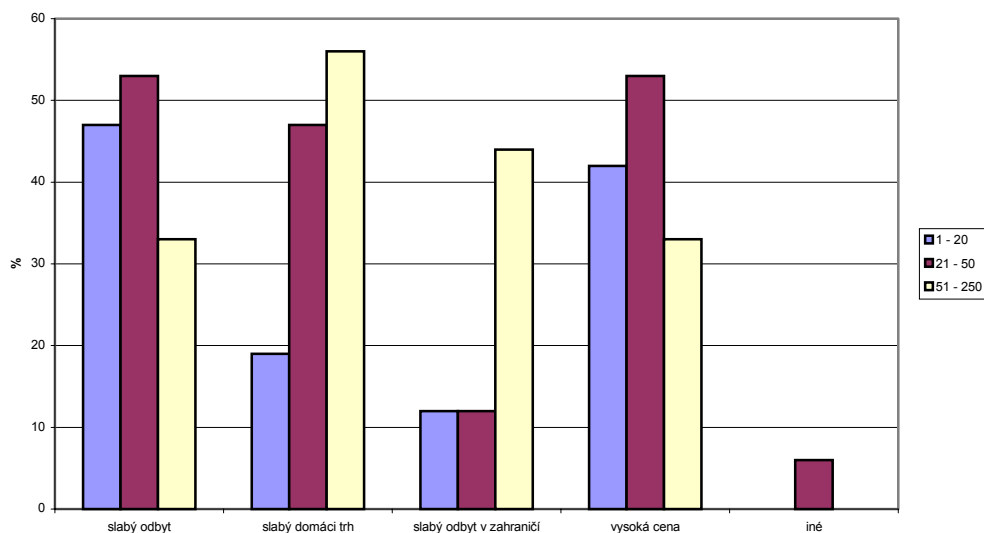
Na druhom mieste s nižším, avšak aj tak frekventovaným zastúpením bola **nedostupnosť úverov z dôvodu vysokého úroku (49%)**. Uvádzali ju najmä respondenti zastupujúci stredné podniky a podniky s činnosťou zameranou na stavebníctvo, ďalej podniky sídliaace v Trnavskom (56%), Trenčianskom (55%) a Prešovskom (55%) kraji.

Takmer s rovnakou početnosťou, ako predchádzajúca príčina sa v odpovediach respondentov objavovala **nedostupnosť bankových úverov z dôvodu vysokých záruk na úver (48%)**. Najčastejšie ju vyjadrovali predstavitelia stredných podnikov s 51 až 250

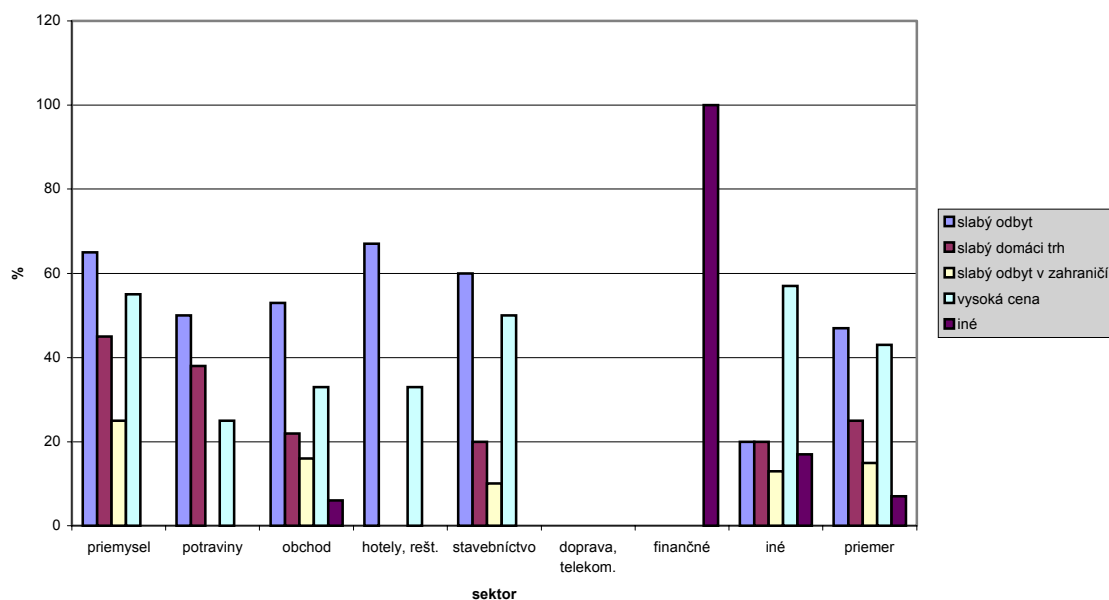
zamestnancami (60%) a podnikov so zameraním na priemyselnú výrobu (58%), či podnikov v Prešovskom (55%) a Bratislavskom (54%) kraji.

Ak respondent na otázku o hlavných prekážkach širšieho nevyužívania moderných technológií vo svojom podniku uviedol ako príčinu **ekonomickú nevýhodnosť ich využívania**, mal ďalej konkretizovať jej hlavné formy.

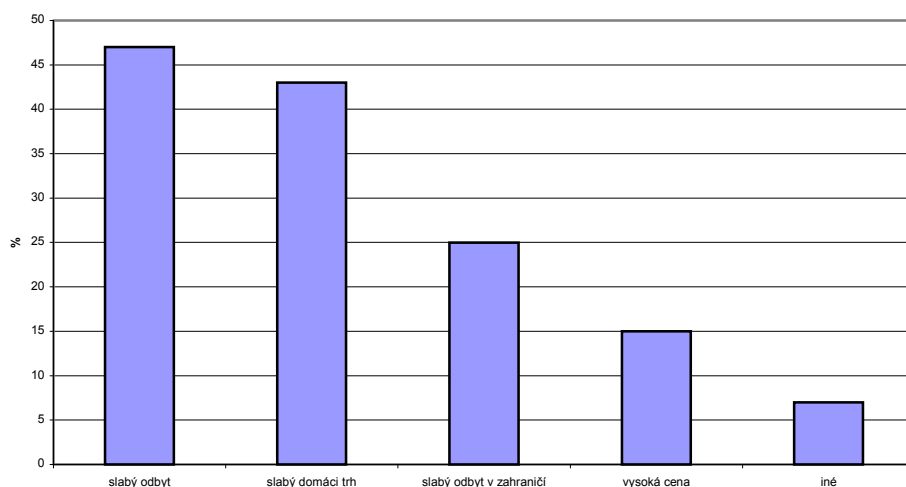
Formy ekonomickej nevýhodnosti pre využívanie moderných výrobných technológií v podniku (v%)

Ekonomické prekážky využívania nových technológií podľa sektorov

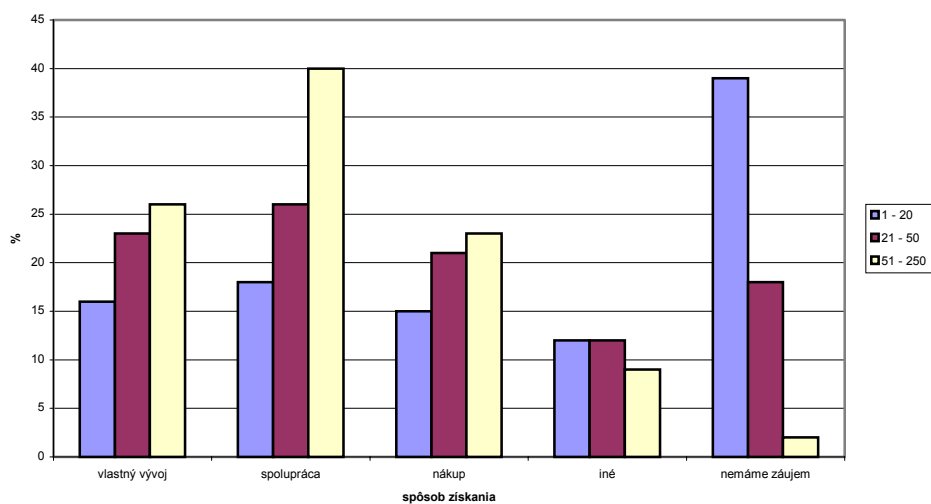

Poradie foriem ekonomickej nevýhodnosti využívania najnovších výrobných technológií je teda v celoslovenskom pohľade nasledujúce (v%):

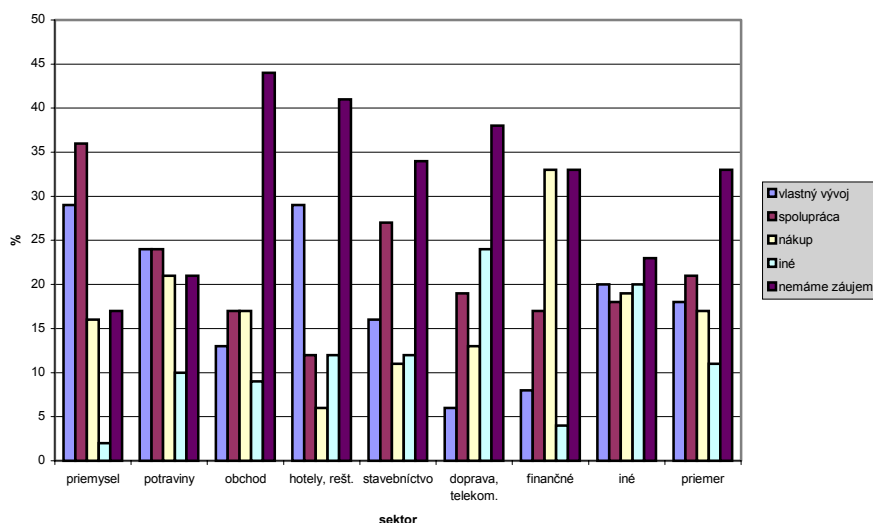

O súčasných možnostiach podnikov spolupracovať na vývoji nových výrobných technológií, ktoré prieskum taktiež zisťoval vypovedá graf.

Názory respondentov na možnosti ich podnikov spolupracovať na vývoji nových moderných technológií (v%)

Možnosti podnikov spolupracovať na vývoji nových moderných technológií podľa sektorov

Z uvedeného vyplýva, že:

- **33%** skúmaných **malých a stredných podnikov**, čo je najfrekvencovanejšia odpoveď, **nemá záujem spolupracovať na vývoji nových výrobných technológií**. Sú to prevažne najmenšie podniky, firmy sídlia v Trnavskom (40%), Žilinskom (41%), Banskobystrickom (40%) a Prešovskom (38%) kraji.
- **vývoj nových výrobných technológií v spolupráci s ďalšími firmami (21%)** je najprístupnejšou formou pre stredné podniky s 51 až 250 zamestnancami (40%), pre firmy, ktoré sa zameriavajú na priemyselnú (35%) a stavebnú (27%) výrobu a pre firmy, ktoré pôsobia v Bratislavskom a Trnavskom (oboje po 26%) kraji
- **vývoj nových výrobných technológií riešia vlastnými kapacitami (18%)** stredné podniky, predovšetkým s počtom zamestnancov od 51 do 250 (26%), firmy zamerané na priemyselnú výrobu (29%), poľnohospodársku a potravinársku výrobu (24%) a firmy s pôsobnosťou v Nitrianskom (28%) a Trenčianskom (24%) kraji.
- **vývoj nových výrobných technológií si objednávajú v špecializovanej firme najmä stredné podniky** od 21 do 50, respektíve od 51 do 250 zamestnancov (21%, 23%), podniky so zameraním na poľnohospodársku a potravinársku výrobu (21%) a podniky pôsobiace v Košickom (23%) a Trenčianskom (21%) kraji.

VÝVOJ PODNIKATEĽSKÝCH SUBJEKTOV V SLOVENSKEJ REPUBLIKE A V KRAJINÁCH STREDNEJ A VÝCHODNEJ EURÓPY V ROKOCH 1995-1998

Karol Papaj, Ivan Lieskovský, Štatistický úrad Slovenskej republiky

Štatistický úrad Slovenskej republiky od roku 1994 participuje na medzinárodnom projekte panelových zisťovaní novovzniknutých podnikov v krajinách strednej a východnej Európy (DOSME), ktorý bol iniciovaný štatistickým úradom Európskej únie, Eurostatom. Spolu so Slovenskou republikou sa na realizácii projektu zúčastňujú štatistické úrady v týchto krajinách: Albánsko, Bulharsko, Česko, Estónsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko, Slovinsko a od roku 1998 aj FYROM (bývalá juhoslovanská republika Macedónia). Cieľom panelových zisťovaní je charakteristika vývoja (demografie) podnikov zapísaných v štatistickom registri a získanie údajov pre meranie kvality štatistických registrov.

Projekt má dlhodobý charakter, ktorý od roku 1998 pokračuje ako projekt DOSME – Demografia malých a stredných podnikov (od 1994 ako PECO Panel). Prezentované údaje sú výsledkom analýzy longitudinálnej databázy údajov z prechádzajúcich zisťovaní v rokoch 1995-1998.

Právna forma a veľkosť podniku

V roku 1998 vzniklo na Slovensku spolu 31 066 aktívnych nových podnikov (zaregistrovalo sa 42 811, z nich bolo aktívnych 31 066) V porovnaní s predchádzajúcim rokom (38 941 aktívnych podnikov) bol zaznamenaný pokles o viac ako 20%. Štruktúra podnikateľských subjektov sa mierne posunula v prospech právnických osôb - ich podiel sa zvýšil o 0,7 bodu a dosiahol hodnotu 20,2% oproti 19,5% v roku 1997. Zároveň možno konštatovať, že miera rastu nových podnikov (právnických osôb) dosiahla v roku 1998 v porovnaní s predchádzajúcim rokom hodnotu 3,6% - čo je však v porovnaní s rokom 1997 (33,6%) značný pokles. Miera rastu fyzických osôb je negatívna.

Veľkosť podnikateľských subjektov (fyzických osôb) sa zmenila - v roku 1998 bola priemerná veľkosť 1,7 zamestnanca (v roku 1997 bola 2,1 a v roku 1996 - 2,6) teda zaznamenali sme už druhý rok po sebe pokles. Na druhej strane sa však takmer nezmenila veľkosť podnikateľských subjektov - právnických osôb: v porovnaní s rokom 1997 (15,4) klesla len o 0,4 zamestnanca na 15,0.

Pri posudzovaní veľkosti podnikov podľa počtu **platených zamestnancov**, možno konštatovať, že zatiaľ čo v priebehu troch rokov (1995-97) sa štruktúra podnikov s počtom platených zamestnancov podstatne nezmenila, v roku 1998 v štruktúre podnikov sa zaznamenali zmeny: podiel podnikov s počtom zamestnancov 0 (pracuje iba majiteľ a prípadne členovia rodiny, bez nároku na plat) sa zväčšil na úroveň 64,6%, čo v porovnaní s predchádzajúcim rokom predstavuje nárast o 7,7 bodu, a následne kategória s počtom zamestnancov 1-49 sa zmenšila o 7,7 bodu. Kategória 50 a viac zamestnancov sa zmenšila o 0,2%.

Miesto podnikania

Skoro všetky novozaložené podniky (97,2%) majú iba jednu lokálnu jednotku. Tento podiel zostáva takmer rovnaký počas všetkých skúmaných rokov, napriek tomu však možno vysledovať neustály veľmi mierny nárast – z 94,2% v januári 1995 na 96,9% v roku 1998.

Podiel podnikov (fyzické a právnické osoby spolu) realizujúcich prevažnú časť svojich aktivít na domácej adrese manažéra dosahoval v roku 1998 58,0%. V porovnaní s rokom 1997 tento podiel stúpol o takmer 8%. Právnické osoby podnikajú prevažne (79,6%) na adrese sídla firmy a fyzické osoby prevažne (66,6%) na adrese bydliska.

Rozdelenie podnikov v mestských a vidieckych oblastiach a do miest a ostatných regiónov zostáva v podstate rovnaké. Novozaložené podniky registrujeme prevažne (69,6%) v mestách, zvyšok na vidieku. Tento pomer zostáva nezmenený vo všetkých štyroch sledovaných rokoch.

Status aktivity a hlavné príčiny neaktivity

Pri zisťovaní v sledovaných rokoch sme skúmali aj status spravodajských jednotiek - podnikov z pohľadu ich aktivity. Výsledky ukazujú, že zatiaľ čo z podnikov založených v roku 1995 bola definitívne mŕtva takmer jedna tretina (31,5%), v roku 1996 to bola skoro pätina (19,4%) a v roku 1997 už iba menej ako šestina (15,5%). Lenže v roku 1998 podiel definitívne mŕtvych jednotiek opäť narástol – dosiahol hodnotu 18,2%. Zároveň klesol podiel ako aktívnych tak aj spiacich jednotiek. Údaje za Slovensko sú o 5-6 bodov nižšie ako priemer za krajiny strednej a východnej Európy. Podiel spiacich podnikov sa pohybuje okolo 7%-8% a podiel aktívnych podnikov rastie - zo 61,6% v roku 1995 cez 72,6% v roku 1996 po 75,8% v roku 1997. Za rok 1998 ešte neboli údaje k dispozícii.

Sektor aktivity (odvetvie činnosti)

Rozdelenie nových aktívnych podnikov na Slovensku v roku 1997 do šiestich hlavných odvetví (priemysel, stavebníctvo, obchod, doprava, hotely-reštaurácie a stravovanie a iné služby) zostáva približne rovnaké, i keď v celom súbore, v jednotlivých odvetviach možno vypožorovať určité trendy: od roku 1996 zaznamenávame pokles počtu aktívnych podnikov v oblasti priemyslu (z 15,7% v roku 1996 na 13,2% v roku 1998), stavebníctvo je naopak výnimkou, v tomto odvetví sme od roku 1995 (12,1%) zaznamenávali každoročne nárast (v roku 1998 bol podiel až 18,5%). Tento nárast spôsobili aj v roku 1998 predovšetkým fyzické osoby (nárast z 13,7% v roku 1996 na 19,7% v roku 1997 a 21,0% v roku 1998). Odvetvie obchodu, hotelov a reštaurácií a iných služieb zostáva v podstate nezmenené. Mierny pokles v počte aktívnych podnikov bol zaznamenaný v odvetví dopravy. Skutočnosť, že štruktúra ekonomiky resp. podnikov v jednotlivých odvetviach sa v podstate nemení, potvrdzujú aj poznatky z rovnakej štruktúry v rámci EÚ: úmrtnosť podnikov v jednotlivých odvetviach je nahradzovaná rovnakou mierou vzniku nových podnikov a tento poznatok možno pozorovať vo všetkých štátoch EÚ.

Z pohľadu vzniku nových podnikov v jednotlivých odvetviach najväčší počet bol zaregistrovaný v odvetví obchodu, i keď tento podiel neustále v sledovanom trojročnom období klesal (z 36,5% v roku 1995 na 29,2% v roku 1997).

Prevažná väčšina nových subjektov vykonáva iba jednu činnosť. Avšak tento podiel v priebehu sledovaného obdobia neustále klesá: z 83,9% (1995) cez 77,3% (1996) na 72,7% v roku 1997. Pokles je možné zaznamenať aj u právnických (zo 70,1% na 57,3%) aj u fyzických osôb (z 86,6% na 76,4%).

Participácia zahraničného kapitálu

Podiel novozaložených podnikov s účasťou zahraničného kapitálu na celkovej zamestnanosti sa udržiava v sledovanom období stabilne na úrovni okolo 10% (priemer za všetky participujúce krajiny). Na Slovensku bola táto hodnota v roku 1998 10,4% (1997: 16,3%). Rozpätie podielu podnikov s participáciou zahraničného kapitálu sa v krajinách strednej a východnej Európy pohybuje v roku 1997 od 4,2% v Rumunsku, 3,4% v Bulharsku a 5,5% v Maďarsku až po 24,3% v Slovinsku

Ponuka a dopyt

Pri monitorovaní podmienok rozvoja malého a stredného podnikania sa skúmali aj problémy novozaložených podnikov súvisiace s ponukou resp. dopytom na trhu. Žiadne problémy súvisiace s realizáciou produkcie (predajom výrobkov alebo služieb) a s rozvojom výroby (rozvíjaním podnikateľských aktivít) nemalo v roku 1998 40,2% všetkých novozaložených podnikov (34,1% právnických osôb a 41,7% fyzických osôb). Tento podiel v celom súbore sa udržiava nad 40% vo všetkých sledovaných rokoch (v roku 1996 dosiahol hodnotu 47,8%, v roku 1997 klesol na 41,4% a v roku 1998 ďalej klesol na hodnotu 40,2%). Tento jav je rovnomerne rozdelený aj z geografického hľadiska, pretože rozdiely medzi mestom a vidiekom ale aj hlavným mestom a ostatným územím sú štatisticky nevýznamné (od 34,6% do 42,5%). V porovnaní s rokom 1997 sa najväčší pokles počtu podnikov bez problémov zaznamenal v hlavnom meste – zo 40,6% na 34,6%. Najviac podnikov bez problémov v roku 1998 sa nachádza v odvetví hotely a reštaurácie (44,1% a v stavebníctve 43,1%). Najmenej v odvetví priemyselnej výroby a v iných službách pre domácnosť (v oboch po 32,5%). Zaujímavé je, že v minulom roku odvetvie iných služieb malo najväčší podiel podnikov bez problémov – 48,5%, teda pokles o 16 bodov. V porovnaní s ostatnými krajinami strednej a východnej Európy, kde sa tento podiel podnikov vo všetkých odvetviach spolu pohybuje okolo hodnoty 38% vo všetkých sledovaných rokoch, na Slovensku je o niečo vyšší, najvyšší bol v roku 1996 – 47,8%.

Problémy s realizáciou produkcie **alebo** s rozvojom výroby, teda buď s ponukou služieb a predaja výrobkov alebo s nemožnosťou uspokojenia dopytu (problémy s rozvíjaním podnikateľských aktivít) mala v roku 1997 takmer jedna štvrtina (23,6%) všetkých novozaložených podnikov (21,9% právnických osôb a 24,1% fyzických osôb, čo je v oboch prípadoch zaznamenaný pokles o 6 bodov resp. 2,3 bodu). V mestách tento podiel dosahoval 24,4% – pokles o 1,7 bodu, na vidieku 21,9% - pokles o 5,3 bodu (iba v hlavnom meste bol zaznamenaný nárast z 23% na 27,6%). V rámci jednotlivých odvetví najvyššie hodnoty sa zaznamenali v priemyselnej výrobe a v iných službách (po 31,6%) a najnižšie v stavebníctve (19,8%). Podiel aktívnych podnikov s problémami s realizáciou **alebo** s rozvojom výroby v predchádzajúcom roku bol celkovo o niečo (2,8%) vyšší, pričom ale v januári 1995 a v roku 1995 dosahoval najvyššiu hodnotu takmer 30%,

rovnako ako aj priemer v rámci krajín strednej a východnej Európy v tomto období. V ďalších rokoch sa v týchto krajinách priemer zvyšuje – v roku 1997 dosiahol hodnotu 35,5%.

Podľa výsledkov zisťovania najviac postihnutou skupinou novozaložených podnikov sú tie podniky, ktoré majú problémy s realizáciou produkcie a aj s rozvojom výroby. Takýchto podnikov bolo v roku 1998 na Slovensku 36,2% (44,0% právnických osôb a 34,2% fyzických osôb), čo bol oproti roku 1997 nárast v celom súbore o 4,0 body a v porovnaní s rokom 1996 nárast až o 8,7 bodu. Podiel podnikov s obidvomi typmi problémov v celom súbore sa pohybuje mierne nad 35%, bez ohľadu na to, či je podnik situovaný v meste (36,4%) alebo na vidieku (35,6%), hlavnom meste (38,2%) alebo na ostatnom území (35,7%), či ide o jednu vykonávanú činnosť (33,1%) alebo viac činností (44,1% - toto je jediný prípad, ktorý vyčnieva z priemeru). Najviac podnikov nájdeme tak ako v roku 1997 v odvetví dopravy (43,3% - nárast o 8,0%), obchodu (38,6% - nárast o 3,9%) a stavebníctva (37,1% - nárast o 8,0%), najmenej v hoteloch a reštauráciách (35,7% - nárast o 4,0%). V krajinách strednej a východnej Európy podiel takto postihnutých podnikov rovnomerne klesá - v roku 1997 na 27,4%.

Analýza problémov súvisiacich s uspokojovaním dopytu na trhu

Z analýzy príčin problémov s rozvojom výroby vyplynulo, že na **nedostatok kapitálu** sa sťažuje na Slovensku 65% podnikateľov (nárast oproti roku 1997 o 4%, v ostatných krajinách strednej a východnej Európy to je 75% - rok 1997).

Nedostatok kapitálu ako faktor možno považovať za všeobecný problém, pretože jeho výskyt nie je ovplyvnený ani právnou formou jednotky (právnické osoby 62,3%; fyzické osoby 65,7% - nárast takmer o 5 bodov v porovnaní s predchádzajúcim rokom), ani sídlom (64,9% v mestách a 65,0% na vidieku), ani územím (63,6 v hlavnom meste a 65,2 v ostatnom území), nezávisí ani od počtu realizovaných činností 66,0% jedna činnosť - nárast skoro o 6 bodov, a 62,5% viac činností – pokles o viac ako 5 bodov).

Obmedzený prístup k úveru v celom súbore uviedlo v roku 1998 24% respondentov (pokles oproti roku 1997 o 9 bodov). V porovnaní s predchádzajúcimi rokmi je to najnižšia dosiahnutá hodnota v priebehu trvania projektu od roku 1995 a v súčasnosti je tento problém rovnako rozšírený aj v ostatných krajinách, pohybuje sa na úrovni okolo 30%.

Na obmedzený prístup k úveru sa častejšie sťažujú právnické osoby (42,4%) ako fyzické osoby (18,1%, v porovnaní s rokom 1997 pokles 10,9 bodu), pravdepodobne z dôvodu požadovaných vyšších čiastok v porovnaní s fyzickými osobami. Tento problém sa častejšie vyskytuje v mestách (26,1%) ako na vidieku (na vidieku sme zaznamenali značný pokles, takmer na polovicu – iba 18,3%), skôr v hlavnom meste (28,7% - pokles o 13,4 bodu) ako na ostatnom území (22,6% - pokles o 14,5 bodu), uvádzajú ho častejšie podnikatelia, ktorí vykonávajú viacero činností (29,2% - pokles o 14,1 bodu).

Sťažnosti na **platobnú neschopnosť** poklesli v roku 1998 na Slovensku v porovnaní s predchádzajúcim rokom o 4 body a dosiahli úroveň 47%. V porovnaní s ostatnými krajinami strednej a východnej Európy, kde sa táto príčina objavuje u 30%-35% respondentov, je to stále pomerne vysoká hodnota.

Problém platobnej neschopnosti deklarujú väčšou mierou právnické osoby (57,9%, v porovnaní s predchádzajúcim rokom + 4,4 bodu, u fyzických osôb sa zaznamenal naopak pokles o 6,7 bodu), pokles sa zaznamenal aj v mestách (-5 bodov) aj na vidieku (-9,2 bodu), na území hlavného mesta ju deklaruje 44,6% respondentov, častejšie ju uvádzajú podnikatelia realizujúci viac ako jednu činnosť (50,7%) a z pohľadu sektora aktivity najviac dolieha na dopravu (64,8%), stavebníctvo (61,7%) a najmenej v obchode (pokles z 51,4% na 36,0%, čo je zároveň najväčší zaznamenaný pokles v sledovanom roku v porovnaní s predchádzajúcim rokom).

Nedostatok kvalifikovaných pracovníkov uvádzalo v priebehu posledných sledovaných rokov 10%-12% respondentov na Slovensku a 9%-11% v ostatných krajinách. Ale v roku 1998 na Slovensku sa na tento nedostatok sťažuje iba 7% podnikateľov.

Pri hlbšej analýze vidieť, že je to 14,1% právnických osôb a 5,2% fyzických osôb (pokles o 5,2 bodu), v mestách a na vidieku sú podiely 8,8% (v porovnaní s rokom 1997 pokles o 4,7 bodu) resp. 3,8% (pokles o 8,3 bodu), ale aj v hlavnom meste bol zaznamenaný pokles - tento problém uvádza 13,6% podnikateľov (pokles o 4,7 bodu).

Nedostatok technológie je problémom pre 9% respondentov z ostatných krajín strednej a východnej Európy, na Slovensku sa to týka 12% podnikateľov. Rovnaké percento sme zistili aj v zisťovaní v roku 1998. Najvyššie percento (15%) zaznamenali v podnikoch založených v roku 1995.

Pri pohľade do štruktúry sa ukazuje, že významnejšie rozdiely sú pri porovnávaní podnikov v hlavnom meste (9,0%) a na ostatnom území (12,2%). V porovnaní s rokom 1997 sa takmer o 3 body zväčšil podiel právnických osôb – z 10,2% na 13,0%. V rámci štruktúry odvetví došlo k významným zmenám iba v prípade odvetvia dopravy, kde nedostatok technológie uviedlo iba 8,1% podnikateľov (v roku 1997 to bolo 12,5%) a v hoteloch a reštauráciách, kde sme zaznamenali pokles z 22,1% na 10,6%. Najviac problémov tohoto druhu majú aj naďalej v odvetví priemyslu, kde v porovnaní s rokom 1997 sa tento dokonca zvýšil z 22,1% na 23,7%.

Nedostatok materiálu a surovín je najmenej početným problémom aj na Slovensku aj v ostatných krajinách strednej a východnej Európy. V priebehu posledných sledovaných rokov sa v oboch prípadoch pohybuje v rozsahu 4%-6%, na Slovensku v roku 1998 dokonca klesol na 3%.

Údaje s podobnou hodnotou možno nájsť aj v štruktúre - s výnimkou hlavného mesta, kde tieto problémy v roku 1997 uviedlo iba 2,4% podnikov a v roku 1998 dokonca iba 1,4% - a z pohľadu odvetví, 1,0% uvádza odvetvie stavebníctva a iných služieb pre domácnosť na druhej strane odvetvie priemyslu uvádza až 13,0% čo je oproti roku 1997 nárast o 5,4% bodu.

Monitorovanie podmienok rozvoja malého a stredného podnikania

Na monitorovanie rozvoja malého a stredného podnikania sme použili zvláštnu prílohu oficiálneho medzinárodného dotazníka, ktorá obsahovala 11 doplňujúcich otázok. Cieľom bolo monitorovať „slovenské“ podmienky rozvoja, ktoré, ako sme predpokladali, by mali byť špecifické pre každú transformujúcu sa ekonomiku.

V niektorých prípadoch respondenti mohli zaznamenať aj viac ako jednu odpoveď, preto súčty percent v jednotlivých odpovediach sú obvykle vyššie ako 100.

Pri zistených štatisticky významnejších rozdieloch v rámci porovnávania údajov roku 1998 s rokom 1997 sú údaje za rok 1997 uvedené v zátvorke.

Na prvú otázku „**prečo ste sa rozhodli pre podnikanie?**“ 41,4% (1997: 42,5%) podnikateľov odpovedalo, že im poskytuje **lepšiu možnosť sebarealizácie**, z toho bolo 61,6% (1997: 70,5%) právnických osôb a 36,3% fyzických osôb. Táto odpoveď sa vyskytovala častejšie v mestách (45,9%) ako na vidieku (31,1%), rovnako aj z pohľadu hlavného mesta (57,0%) (1997: 39,1%) a ostatného územia (38,0%) (1997: 62,7%) – na rozdiel od minulého roku vidieť, že hlavné mesto poskytuje v porovnaní s ostatným územím viac možností na sebarealizáciu.

Druhú „**možnosť získať vyšší príjem**“ si vybrala ani nie tretina všetkých respondentov 26,9% (1997: 33%) - v tomto prípade je garde opačné v porovnaní s predchádzajúcou odpoveďou – 26,0% (1997: 20,3%) právnických osôb a 39,6% (1997: 36,1%) fyzických osôb, čo je viac ako o jednu tretinu. Vo výbere tohoto dôvodu je diferencujúcim znakom typ jednotky (právnické resp. fyzické osoby), hlavné mesto a ostatné územie (40,5% resp. 36,1%), jedna činnosť a viac činností (34,8% resp. 42,0%) vo všetkých ostatných triedeniach je výber indiferentný a pohybuje sa v rozsahu 30%-39% (v triedení podľa sektora aktivity sme dokonca dostali vyrovnané rozdelenie znaku v jednotlivých odvetviach).

Viac ako jedna štvrtina (28,1%) podnikateľov si „**potrebovala riešiť situáciu po strate zamestnania**“ (15,7% (1997: 10,4%) právnických osôb a 31,2% fyzických osôb). Týmto spôsobom si situáciu po strate zamestnania riešili častejšie podnikatelia na vidieku (39,4%) ako v mestách (23,2%), častejšie však na ostatnom území (29,5% (1997: 12,7%)) v porovnaní s hlavným mestom (21,6%; (1997: 28,1%)).

„**Neperspektívnosť doterajšej profesie**“ ako dôvod uviedlo 7,3% respondentov v celom súbore (7,5% právnických osôb a 7,2% fyzických osôb) a vo všetkých ostatných triedeniach tento pomer zostáva zachovaný, teda nevplyva naň ani typ jednotky, ani sídlo jednotky, ani geografické územie, ani počet činností.

„**Iný dôvod**“ uviedlo 3,5% respondentov v celom súbore a tento podiel zostáva približne rovnaký vo všetkých ostatných triedeniach.

Možno teda konštatovať, že lepšia možnosť sebarealizácie pri rozhodovaní sa pre podnikanie (čo je v súčasných podmienkach aktivita s vysokou rizikovosťou najmä v transformujúcich sa ekonomikách) ako motivačný činiteľ, je veľmi silná aj v roku 1998 (i keď skóre je o 9 bodov nižšie) najmä pri vytváraní podnikov - právnických osôb (až 61,6%). Ďalej, z výsledkov vyplýva, že hypotéza, (že hlavné mesto poskytuje aj iné formy sebarealizácie než je podnikanie, preto sa táto možnosť uvádza častejšie na ostatnom území (v mestách a na vidieku okrem hlavného mesta) - v 62,7% prípadov), ktorú sme načrtli na základe výsledkov z prvého zisťovania dostala svoj protipól – že možnosti sebarealizácie sú predsa len lepšie v hlavnom meste (57,0%) v porovnaní s ostatným územím (38,0%). Pre fyzické osoby je podobným motivačným činiteľom (aj keď nie až takým vysokým) vidina možnosti získať vyšší príjem (39,6%; (1997: 36,1%)). Problém nezamestnanosti, resp. straty zamestnania si podnikaním riešila viac ako štvrtina

respondentov (28,1%), tzn. že pozitívna orientácia pri dobrovoľnom rozhodovaní sa smerom k lepšej možnosti sebarealizácie a možnosti získať vyšší príjem (spolu 68,3% respondentov (1997: 75,5%)) je aj v roku 1998 ešte stále viac ako dva krát vyššia ako nevyhnutnosť riešiť stratu zamestnania resp. hľadať iný zdroj príjmov.

Druhý blok otázok bol orientovaný na technológiu (výrobné prostriedky a nástroje), ktoré podnikateľ potrebuje ku svojej činnosti. Cieľom zisťovania v tejto oblasti bolo získať informácie o tej časti podnikateľského prostredia, ktorá sa zásadným spôsobom podieľa na úspechu, resp. neúspechu jeho podnikateľských aktivít. V centre pozornosti bol :

- a) počiatočný stav, s akou technológiou začal vykonávať aktivity pri zaregistrovaní podniku,
- b) akým spôsobom nadobudol požadovanú štruktúru a množstvo technológie,
- c) spôsob investícií do obnovy výrobných technológií.

Prvá otázka v tomto bloku „**s akou technológiou ste začali podnikat?**“ monitorovala počiatočný stav výrobných technológií. So „**žiadnou technológiou**“ začínala viac ako polovica – 55,1% (1997: 48,7%) podnikateľov. Tento podiel sa významne nezmenil ani v ostatných triedeniach, to znamená, že tento jav má všeobecný charakter a nezávisí ani od sídla jednotky ani od počtu vykonávaných činností.

S „**novou technológiou**“ začínalo v roku 1998 v celom súbore ešte menej podnikateľov ako v predchádzajúcom roku: 12,1% (1997: 15,8%), z toho 21,6% právnických osôb a 9,7% (1997: 14,3%) fyzických osôb. V mestách sme zaznamenali 14,2%, na vidieku 7,2% (1997: 13,1%). V hlavnom meste s novou technológiou začínalo 19,1% podnikateľov (1997: 14,2%), na ostatnom území iba 10,5%, ale v roku 1997 to bolo až 25,0%.

So „**staršou, už používanou technológiou**“ začínala v roku 1998 rovnako ako v predchádzajúcom roku tretina (33,7%) podnikateľov a tento podiel je približne rovnaký aj v ostatných triedeniach. Výnimkou je hlavné mesto, kde s takouto technológiou začínalo 25,8% podnikateľov.

Z iného pohľadu skúmala problematiku technológií otázka „**akým spôsobom ste získali Vašu technológiu?**“ - 32,9% (1997: 39,5%) respondentov v celom súbore uviedlo, že technológiu získali **nákupom** a táto odpoveď, rovnako ako predchádzajúce odpovede v roku 1997 nemali odlišné alternatívy v ostatných triedeniach. Ale v roku 1998 sme zaznamenali zmenu: túto odpoveď uviedlo 45,1% právnických osôb (1997: 40,7%) a 29,9% fyzických osôb (1997: 39,3%), podobne aj v triedení hlavné mesto-ostatné územie: v hlavnom meste získalo technológiu nákupom 41,1% podnikateľov ale na ostatnom území iba 31,1%, čo je oproti roku 1997 (47,5%) pokles o 16,4 bodu.

„**Lízing**“ ako spôsob nadobudnutia potrebnej technológie nie je na Slovensku ešte veľmi rozšírený. Túto formu využíva v súčasnosti iba 4,6% (1997: 5%) respondentov (11,9% právnických osôb ale iba 2,7% fyzických osôb). O niečo viac sa „lízinguje“ v mestách (5,5%) oproti vidieku (2,4%) a viac v hlavnom meste – 10,6% (1997: 4,5) ako na ostatnom území – 3,3% (1997: 7,4%). Z pohľadu odvetví sa lízing opäť najviac využíva v odvetví dopravy – 8,2%, (1997: 13,3%) a najmenej v stavebníctve – 3,2%, (1997: 1,4%).

Približne pätina - 19,0% (1997: 20,1%) podnikateľov „**mala technológiu k dispozícii**“ na začiatku svojej podnikateľskej dráhy (12,9% právnických osôb a 20,6%

fyzických osôb), na vidieku ich bolo 21,9% (v mestách 17,8%), v hlavnom meste 12,3%, (1997: 20,9%), na ostatnom území 20,5%, (1997: 15,8%).

Technológiu možno nadobudnúť aj **„vkladom partnera“**. Táto forma však nie je veľmi rozšírená – v roku 1997 ju uviedlo rovnaké percento podnikateľov ako v prípade lízingu - iba 5%, ale v roku 1998 iba 0,6% všetkých podnikateľov. Distribúcia tohoto znaku je rovnomerná vo všetkých triedeniach s výnimkou triedenia podľa typu jednotky: 20,6% (1997: 15,3%) právnických osôb a 0,1% (1997: 2,5%) fyzických osôb.

O získanú, nadobudnutú výrobnú technológiu je potrebné sa starať, udržiavať ju, resp. investovať do jej obnovy. K tomu smerovala aj nasledujúca otázka pre podnikateľov. **„Ako často investujete do obnovy technológie?“**

Systematicky **„na základe spracovávaného zámeru“** investuje do obnovy technológie iba veľmi málo, 4,7% (1997: 3,6%) podnikateľov (9,0% právnických osôb ale iba 3,6% fyzických osôb). O málo viac sa uvedeným spôsobom investuje v mestách (5,3%), v hlavnom meste (6,0%) a podnikatelia s viacerými činnosťami (5,9%). V štruktúre odvetví sa najviac investuje v sektore iných služieb pre domácnosť (6,0%) a v hoteloch a reštauráciách (5,4%) a najmenej (1,4%) v doprave.

„Nepravidelne“ investuje skoro tretina respondentov 32,3% (1997: 30,2%) - rovnakou mierou aj právnické aj fyzické osoby. Tento podiel zostáva približne rovnaký aj v ostatných triedeniach s výnimkou odvetvia dopravy, kde je o niečo nižší – 28,8% (1997: 19,3%).

Prevažná väčšina 63,0% (1997: 66,2%) podnikateľov investuje **„na základe okamžitej potreby“** a to bez ohľadu na typ jednotky, sídlo jednotky, počet činností či odvetvie - jedinou výnimkou je odvetvie dopravy, kde takýmto spôsobom investuje 69,8% (1997: 76,6%) podnikateľov.

Dôvody **„prečo neuskutočňujú inovácie“** sú nasledovné:
Viac ako polovica všetkých podnikateľov – 55,0% (1997: 29,5%!) podnikateľov neinovuje z **„nedostatku finančných prostriedkov“** (49,9% (1997: 25,9%) právnických osôb a 56,3% (1997: 30,4%) fyzických osôb). Tento dôvod uvádzajú častejšie podnikatelia na vidieku (57,1%) a na ostatnom území (55,7%) realizujúci iba jednu činnosť (55,4%). Nedostatok finančných prostriedkov na inovácie najviac zasahuje stavebníctvo - 62,3%, (1997: 33,5%), najmenej iné služby - 48,1% (1997: 26,0%).

„Spokojných s existujúcou úrovňou technológie“ je 20,0% (1997: 16,6%) podnikateľov, v mestách ich je spokojných 21,1%, v hlavnom meste 21,2%. V rámci odvetví je najviac spokojných v priemyselnej výrobe (22,9%) a najmenej v doprave (15,4%).

Úmysel **„inovovať neskôr“** prejavilo 16,9% (1997: 11,1%) respondentov (18,7% právnických a 16,6% fyzických osôb) a tento podiel zostal vo všetkých zvyšných triedeniach takmer rovnaký. Na vidieku prejavilo tento úmysel 20,5% podnikateľov, v mestách 15,4%. V odvetví priemyslu sa takto vyjadrilo najviac (19,3%) a v iných službách 19,1% podnikateľov.

„**Iné strategické zámery**“ prejavilo 11,2% (1997: 5,8%) podnikateľov, pričom tento podiel bol približne rovnaký aj v ostatných triedeniach s výnimkou nasledujúcich odvetví: v doprave sa takto vyjadrilo najmenej podnikateľov (2,6%), v priemysle (3,8%), najviac v odvetví obchodu (15,8%).

Z uvedených údajov vyplýva, že viac ako polovica (55,5%) podnikateľov začína podnikat' bez akejkoľvek technológie, tretina začína so staršou, už používanou technológiou a 12,1% s novou technológiou. Peniaze na nákup novej technológie žiadalo iba asi 20% podnikateľov ale pôžičku dostalo iba 7,1% (viď analýza ďalšej časti). Otázkou zostáva, akým spôsobom ak nie pôžičkou získala zvyšná časť podnikateľov peniaze na nákup potrebnej technológie. Nákup (39,5%) zostáva prevažujúcou formou získania technológie a do obnovy sa neinvestuje systematicky, ale iba na základe okamžitej potreby (66,2%) a to prevažne pre nedostatok finančných prostriedkov (29,5%).

Tretí blok otázok sme orientovali na problematiku financovania podnikania, získavania úverov a príspevkov (dotácií). Predpokladali sme, že väčšina podnikateľov bude pri rozbiehaní svojich podnikateľských činností potrebovať finančné prostriedky (predovšetkým právnické osoby), pretože získavanie (nákup) potrebnej technológie je finančne náročné. Naše predpoklady sa v zisťovaní nepotvrdili.

Prvá otázka sa vzťahovala k „**potrebe úveru alebo pôžičky pri rozbiehaní podnikateľskej činnosti**“. Predovšetkým je potrebné uviesť, že napriek našim očakávaniam, úver nepotrebovalo 83,3% (1997: 79,6%) podnikateľov (77,6% právnických osôb a 84,7% fyzických osôb). 16,7% (1997: 20,4%) podnikateľov požiadalo o úver (22,3% právnických a 15,3% fyzických osôb), z nich 4,8% (1997: 7,1%) úver aj získalo a 11,9% (1997: 13,3%) bol úver odmietnutý (13,7% právnickým osobám a 11,5% fyzickým osobám). Približne rovnaké percentuálne rozdelenie je aj v ostatných triedeniach okrem sektora aktivity

V súvislosti s o získaním úveru bankové inštitúcie požadujú záruky (v rôznych formách). K tomuto problému sa respondenti vyjadrili v nasledujúcej otázke „**Žiadali ste pri rozbiehaní svojej podnikateľskej činnosti záruku na úver?**“ Iba 5,7% (1997: 8,6%) podnikateľov žiadalo o záruku na úver a 1,6% podnikateľov ho aj získalo (4,1% právnických osôb a 0,9% fyzických osôb). Opäť najúspešnejší boli podnikatelia z odvetvia hotelov a reštaurácií, kde sa podarilo získať záruku na úver 12,3% podnikateľom (a 6,1% žiadostí bolo zamietnutých), najmenej úspešní boli podnikatelia v stavebníctve, kde iba 0,1% žiadostí o poskytnutie záruk bolo vybavených kladne (a 4,8% bolo zamietnutých). Najvyšší počet zamietnutých žiadostí o poskytnutie záruky bol v doprave (11,6%). V celom súbore o záruku na poskytnutie úveru nežiadalo 94,3% (1997: 91,4%) podnikateľov.

Ďalšou možnosťou ako získať finančné prostriedky na rozbehnutie podnikateľskej činnosti sú dotácie alebo príspevky. Na otázku „**Žiadali ste pri rozbiehaní svojej podnikateľskej činnosti dotáciu alebo príspevok?**“ 84,5% (1997: 75,5%) podnikateľov odpovedalo, že nežiadali (86,5% právnických osôb a 83,9% (1997: 73,5%) fyzických osôb). V roku 1998, 15,6% (1997: 24,5%) podnikateľov o dotáciu resp. príspevok požiadalo a 5,3% (1997: 11,9%) dotáciu aj obdržalo. Častejšie získali dotáciu podnikatelia na vidieku alebo na ostatnom území a s viacerými činnosťami.

Záver: prekvapivo vysoké percento (83,3%) podnikateľov nežiadalo o poskytnutie úveru pri rozbiehaní svojej podnikateľskej činnosti, z toho vyplýva, že finančné prostriedky, resp. ich prípadný nedostatok nemožno považovať za limitujúci faktor rozvoja malého a stredného podnikania. Zo všetkých podaných žiadostí o úver (16,7% z celého súboru) bola viac ako tretina (4,8%) vybavená kladne. Zo žiadostí o poskytnutie záruky na úver (5,7% z celého súboru) bola viac ako štvrtina vybavená kladne (u právnických osôb až 70%). Asi šestina (15,6%) podnikateľov požiadala o dotáciu alebo príspevok a tretina z nich ju aj dostala. Pri takýchto výsledkoch politiku poskytovania úverov a dotácií nemožno považovať za reštrikčnú, i keď v porovnaní s rokom 1997 sa zdá byť reštriktívnejšia.

Obsah

ÚVOD	3
POSTOJ MALÝCH A STREDNÝCH PODNIKOV K VSTUPU SLOVENSKA DO EÚ	4
VYUŽÍVANIE INFORMAČNÝCH TECHNOLOGIÍ V MALÝCH A STREDNÝCH PODNIKOKH	20
VYUŽÍVANIE PROGRESÍVNYCH TECHNOLOGIÍ V MALÝCH A STREDNÝCH PODNIKOKH	27
VÝVOJ PODNIKATEĽSKÝCH SUBJEKTOV V SLOVENSKEJ REPUBLIKE A V KRAJINÁCH STREDNEJ A VÝCHODNEJ EURÓPY V ROKOCH 1995-1998	34

KONTAKTNÁ ADRESA:

NÁRODNÁ AGENTÚRA PRE ROZVOJ MALÉHO A STREDNÉHO PODNIKANIA
EURO INFO CENTRE SK - 672 Bratislava,
Prievozská 30, 821 05 BRATISLAVA 2, SLOVAK REPUBLIC

Tel.: 07 / 53 41 73 28, 53 41 73 33, 53 41 97 73, 53 41 73 06, 53 41 97 74

Fax: 07 / 53 41 97 72, 53 41 73 39

Internet URL: <http://www.nadsme.sk>

e-mail: agency@nadsme.sk, eick672@nadsme.sk